

HOTĂRÂREA CURȚII (CAMERA A DOUA)

14 octombrie 2010*

Cuprins

I —	Istoricul cauzei	I - 9607
II —	Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată	I - 9615
III —	Concluziile părților	I - 9618
IV —	Cu privire la recurs	I - 9620
	A — Cu privire la admisibilitate	I - 9620
	B — Cu privire la fond	I - 9622
	1. Observații introductive	I - 9624
	2. Cu privire la primul motiv, întemeiat pe erori de drept privind aprecierea reglementării activităților recurenței de către RegTP în calitate de autoritate de reglementare națională competentă	I - 9631
	a) Cu privire la primul aspect al primului motiv, privind imputabilitatea încălcării	I - 9631
	i) Hotărârea atacată	I - 9631
	ii) Argumentele părților	I - 9635
	iii) Aprecierea Curții	I - 9639
	b) Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, privind principiul protecției încrederii legitime	I - 9645
	i) Hotărârea atacată	I - 9645

* Limba de procedură: germana.

ii)	Argumentele părților	I - 9646
iii)	Aprecierea Curții	I - 9647
c)	Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, privind caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării articolului 82 CE	I - 9649
i)	Hotărârea atacată	I - 9649
ii)	Argumentele părților	I - 9651
iii)	Aprecierea Curții	I - 9653
d)	Concluzie cu privire la primul motiv	I - 9658
3.	Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe erori de drept în aplicarea articolului 82 CE	I - 9658
a)	Hotărârea atacată	I - 9658
b)	Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv, referitor la pertința criteriului micșorării marjei pentru dovedirea unui abuz în sensul articolului 82 CE	I - 9667
i)	Argumentele părților	I - 9667
ii)	Aprecierea Curții	I - 9669
c)	Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv, privind caracterul adecvat al metodei de calcul al micșorării marjei	I - 9679
i)	Cu privire la critica întemeiată pe aplicarea greșită a criteriului concurentului la fel de eficient	I - 9679
	— Argumentele părților	I - 9679
	— Aprecierea Curții	I - 9682
ii)	Cu privire la critica întemeiată pe o eroare de drept care constă în faptul că serviciile de comunicații și celelalte servicii de telecomunicații nu au fost luate în considerare pentru calcularea micșorării marjei	I - 9684
	— Argumentele părților	I - 9684
	— Aprecierea Curții	I - 9689

d)	Cu privire la al treilea aspect al celui de al doilea motiv, privind efectele micșorării marjei	I - 9697
	i) Argumentele părților	I - 9697
	ii) Aprecierea Curții	I - 9698
e)	Concluzie cu privire la al doilea motiv	I - 9702
4.	Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe erori de drept în calcularea amenzilor ca urmare a neluării în considerare a reglementării tarifare	I - 9702
	a) Hotărârea atacată	I - 9702
	b) Argumentele părților	I - 9705
	i) Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, privind caracterul grav al încălcării	I - 9706
	— Argumentele părților	I - 9706
	— Aprecierea Curții	I - 9707
	ii) Cu privire la al doilea aspect al celui de al treilea motiv, privind neluarea în considerare în mod adecvat, drept circumstanță atenuantă, a reglementării tarifare	I - 9710
	— Argumentele părților	I - 9710
	— Aprecierea Curții	I - 9711
	iii) Cu privire la al treilea aspect al celui de al treilea motiv, privind aplicarea unei amenzi simbolice	I - 9712
	— Argumentele părților	I - 9712
	— Aprecierea Curții	I - 9713
	c) Concluzie cu privire la al treilea motiv	I - 9715
	Cu privire la cheltuielile de judecată	I - 9715
		I - 9603

În cauza C-280/08 P,

având ca obiect un recurs formulat în temeiul articolului 56 din Statutul Curții de Justiție, introdus la 23 iunie 2008,

Deutsche Telekom AG, cu sediul în Bonn (Germania), reprezentată de U. Quack, S. Ohlhoff și M. Hutschneider, Rechtsanwälte,

recurentă,

celelalte părți în proces fiind:

Comisia Europeană, reprezentată de doamna K. Mojzesowicz, precum și de domnii W. Mölls și O. Weber, în calitate de agenți, cu domiciliul ales în Luxemburg,

pârâtă în primă instanță,

Vodafone D2 GmbH, fostă Arcor AG & Co. KG, cu sediul în Eschborn (Germania), reprezentată de M. Klusmann, Rechtsanwalt,

Versatel NRW GmbH, fostă Tropolys NRW GmbH, fostă CityKom Münster GmbH Telekommunikationsservice și TeleBeL Gesellschaft für Telekommunikation Bergisches Land mbH, cu sediul în Essen (Germania),

EWE TEL GmbH, cu sediul în Oldenburg (Germania),

HanseNet Telekommunikation GmbH, cu sediul în Hamburg (Germania),

Versatel Nord GmbH, fostă Versatel Nord-Deutschland GmbH, fostă KomTel Gesellschaft für Kommunikations- und Informationsdienste mbH, cu sediul în Flensburg (Germania),

NetKöln Gesellschaft für Telekommunikation mbH, cu sediul în Köln (Germania),

Versatel Süd GmbH, fostă Versatel Süd-Deutschland GmbH, fostă tesion Telekommunikation GmbH, cu sediul în Stuttgart (Germania),

Versatel West GmbH, fostă Versatel West-Deutschland GmbH, fostă Versatel Deutschland GmbH & Co. KG, cu sediul în Dortmund (Germania),

reprezentate de N. Nolte, Rechtsanwalt,

interveniente în primă instanță,

CURTEA (Camera a doua),

compusă din domnul J.N. Cunha Rodrigues, președinte de cameră, domni A. Arabadjiev, U. Lõhmus, A. Ó Caoimh (raportor) și doamna P. Lindh, judecători,

avocat general: domnul J. Mazák,
grefier: domnul B. Fülöp, administrator,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 25 noiembrie 2009,

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 22 aprilie 2010,

pronunță prezenta

Hotărâre

- 1 Prin recursul formulat, Deutsche Telekom AG solicită anularea Hotărârii Tribunalului de Primă Instanță al Comunităților Europene din 10 aprilie 2008, Deutsche Telekom/Comisia (T-271/03, Rep., p. II-477, denumită în continuare „hotărârea atacată”), prin care Tribunalul a respins acțiunea formulată de aceasta privind anularea Deciziei nr. 2003/707/CE a Comisiei din 21 mai 2003 privind o procedură de aplicare a articolului 82 din Tratatul CE (cazurile COMP/C-1/37.451, 37.578, 37.579 – Deutsche Telekom AG), (JO L 263. p. 9, denumită în continuare „decizia în litigiu”).

I — Istoricul cauzei

- 2 Situația de fapt a fost prezentată de Tribunal la punctele 1-24 din hotărârea atacată după cum urmează:

„1 Reclamanta, Deutsche Telekom AG, este operatorul de telecomunicații tradițional din Germania. [...]

- 2 Reclamanta operează în rețeaua telefonică germană. Anterior liberalizării totale a piețelor de telecomunicații, aceasta beneficia de un monopol legal asupra prestării de servicii de telecomunicații către abonați la rețeaua fixă. Ulterior intrării în vigoare la 1 august 1996 a Legii germane din 25 iulie 1996 privind telecomunicațiile (Telekommunikationsgesetz, denumită în continuare «TKG») (BGBl. 1996 I, p. 1120), în Germania sunt liberalizate piața furnizării de infrastructuri și piața prestării serviciilor de telecomunicații. Din acel moment, reclamanta este confruntată pe cele două piețe, la niveluri diferite, cu concurența altor operatori.

- 3 Fiecare dintre rețelele locale ale reclamantei cuprinde mai multe bucle locale către abonați. Expresia «bucă locală» înseamnă circuitul fizic care leagă punctul terminal al rețelei din amplasamentul abonatului de cadrul principal de distribuție sau de orice altă infrastructură echivalentă din rețeaua publică de telefonie fixă.

- 4 Reclamanta oferă acces la buclele sale locale atât celorlalți operatori de telecomunicații, cât și abonaților. În ceea ce privește serviciile de acces și tarifele reclamantei, trebuie făcută, așadar, distincția între serviciile de acces la rețeaua locală furnizate de reclamantă concurenților săi [denumite în continuare «serviciile intermediare de acces la bucla locală»] și serviciile de acces la rețeaua locală furnizate de reclamantă abonaților săi (denumite în continuare «serviciile de acces [către] abonați»).

I — [Servicii intermediare de acces la bucla locală]

- 5 Prin Decizia nr. 223a din 28 mai 1997 a Ministerului Federal al Poștei și Telecomunicațiilor [...], reclamanta a fost obligată, cu începere din iunie 1997, să acorde concurenților săi un acces neîngrădit total la bucla locală.

- 6 În ceea ce privește tarifele pentru [serviciile intermediare de acces la bucla locală] ale reclamantei, acestea se compun din două elemente, și anume un tarif pentru abonamentul lunar, pe de o parte, și o taxă inițială, pe de altă parte. [...]
- 7 Conform articolului 25 alineatul (1) din TKG, tarifele pentru [serviciile intermediare de acces la bucla locală] ale reclamantei trebuie aprobate în prealabil de Regulierungsbehörde für Telekommunikation und Post (Autoritatea de Reglementare a Telecomunicațiilor și a Poștei, denumită în continuare «RegTP»).
- 8 În acest context, RegTP verifică dacă tarifele propuse de reclamantă pentru [serviciile intermediare de acces la bucla locală] îndeplinesc condițiile stabilite la articolul 24 din TKG. Astfel, conform articolului 24 alineatul (1) din TKG, «[t]arifele trebuie stabilite în funcție de costurile unei prestări de servicii efective». [...]

[...]

II — Servicii de acces [cătore] abonați

- 10 În ceea ce privește serviciile de acces [cătore] abonați, reclamanta oferă două opțiuni de bază, și anume linia analogică tradițională [...] și linia digitală în bandă îngustă [...]. Aceste două opțiuni de bază care permit conectarea abonaților pot fi oferite prin rețeaua tradițională din perechi de fire de cupru a reclamantei (conexiuni în bandă îngustă). Reclamanta oferă abonaților săi și conexiuni în bandă largă ([...] ADSL), pentru care a trebuit să reorganizeze rețelele [în bandă

îngustă] existente pentru a putea oferi servicii în bandă largă, de exemplu acces rapid la internet.

[...]

- 12 [Prețurile cu amănuntul ale reclamantei pentru serviciile de acces către abonați] se compun din două elemente: un abonament lunar, care depinde de calitatea liniilor și a serviciilor furnizate, și o taxă inițială de instalare sau de reinstalare a unei linii, [...]

A — Tarifele pentru liniile de abonat analogice [...] și digitale în bandă îngustă [...]

- 13 Prețurile de acces la liniile de abonat analogice și [digitale în bandă îngustă] sunt stabilite în cadrul unui sistem de plafonare a prețurilor. Conform articolului 27 alineatul (1) a doua teză, articolului 25 alineatul (1) din TKG [...], prețurile cu amănuntul pentru conectarea la rețeaua reclamantei și pentru comunicații nu sunt stabilite individual pentru fiecare prestație pe baza costurilor suportate, ci sunt determinate împreună pentru mai multe prestații, diferitele prestații fiind reunite în pachete.

- 14 [...] Sistemul avut în vedere a fost pus în aplicare de RegTP la 1 ianuarie 1998. Cu această ocazie, RegTP a constituit două pachete, primul cuprinzând serviciile rezidențiale, iar al doilea, serviciile profesionale. Cele două pachete cuprindeau, în același timp, serviciile de acces [cătrel] abonați și toată seria de oferte a reclamantei în domeniul telefoniei, între care comunicațiile locale, regionale, interurbane și internaționale.

[...]

- 17 În temeiul Deciziei [Ministerului Federal al Poștei și Telecomunicațiilor] din 17 decembrie 1997, reclamanta a trebuit să reducă prețul global al fiecăruia dintre cele două pachete cu 4,3% în perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 1999 (prima perioadă de plafonare a prețurilor). La sfârșitul acestei prime perioade, la 31 decembrie 1999, prin decizia din 23 decembrie 1999, RegTP a păstrat, în esență, componența pachetelor și a redus prețurile cu 5,6% în perioada 1 ianuarie 2000-31 decembrie 2001 (a doua perioadă de plafonare a prețurilor).
- 18 În acest cadru obligatoriu de reducere a prețurilor, reclamanta putea modifica tarifele diferitelor elemente ale fiecărui pachet după obținerea autorizației prealabile a RegTP. [...] Sistemul permitea astfel majorarea tarifelor pentru unul sau mai multe elemente ale unui pachet, în măsura în care nu erau depășite prețurile maxime ale pachetului [...]
- 19 În primele două perioade de plafonare [1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001], reclamanta a efectuat reduceri ale prețurilor cu amănuntul pentru cele două pachete, mai mari decât reducerile care îi fuseseră impuse. Aceste reduceri ale tarifelor priveau, în esență, prețurile comunicațiilor. Prețurile cu amănuntul pentru liniile analogice [...] au rămas în schimb nemodificate în cele două perioade de plafonare, [...] În ceea ce privește prețurile cu amănuntul pentru liniile [digitale în bandă îngustă], în aceeași perioadă, reclamanta a redus tarifele pentru abonamentul lunar [...]
- 20 De la 1 ianuarie 2002, există un nou sistem de plafonare a prețurilor [...] În noul sistem, cele două pachete anterioare care cuprindeau serviciile rezidențiale și serviciile profesionale sunt înlocuite de patru pachete care cuprind serviciile următoare: linii telefonice (pachetul A), comunicații locale (pachetul B),

comunicații interurbane naționale (pachetul C) și comunicații internaționale (pachetul D).

- 21 La 15 ianuarie 2002, reclamanta a comunicat RegTP intenția de majorare a abonamentelor lunare pentru liniile analogice și [digitale în bandă îngustă] [...] Această creștere a fost autorizată de către RegTP [...]

- 22 La 31 octombrie 2002, reclamanta a făcut o nouă cerere de majorare a tarifelor cu amănuntul. Această cerere a fost respinsă parțial de către RegTP [...]

B — Tarifele pentru liniile ADSL [...]

- 23 Tarifele ADSL [...] nu sunt reglementate în cadrul unui sistem de plafonare a prețurilor. Conform articolului 30 din TKG, aceste tarife pot face obiectul unei reglementări ulterioare.

- 24 La 2 februarie 2001, după primirea mai multor plângeri din partea concurenților reclamantei, RegTP a efectuat o investigație ulterioară privind prețurile pentru ADSL ale reclamantei în scopul de a stabili, dacă este cazul, existența unei practici de vânzare în pierdere contrare normelor de concurență germane. La 25 ianuarie 2002, RegTP a încheiat procedura după ce a constatat că majorarea tarifelor care fusese anunțată de reclamantă la 15 ianuarie 2002 nu mai dădea naștere unei suspiciuni de vânzare în pierdere.”

3 În urma unor plângeri depuse în cursul anului 1999 de întreprinderi concurente ale reclamantei, Comisia Comunităților Europene a adoptat decizia în litigiu prin care impută reclamantei, în special în cuprinsul considerentelor (57), (102), (103) și (107) ale acestei decizii, că a săvârșit un abuz sub formă de „efect de foarfecă” („margin squeeze”, denumit în continuare „micșorarea marjei”), care rezultă dintr-o diferență necorespunzătoare între prețul cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.

4 Cu privire la această micșorare a marjei, la punctul 38 din hotărârea atacată, Tribunalul amintește conținutul considerentelor (102)-(105) ale deciziei în litigiu, care prevăd următoarele:

„(102) Există [micșorarea marjei] atunci când suma abonamentului lunar și a taxei inițiale care trebuie plătite [reclamantei] pentru [serviciile] intermediare [de acces la bucla locală] îi obligă pe concurenți să factureze abonaților acestora prețuri superioare celor pe care [reclamanta] le facturează propriilor abonați pentru aceleași servicii. Dacă prețurile [cu ridicata] ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală] sunt superioare prețurilor cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați], concurenții [reclamantei] nu pot în niciun caz obține profit, chiar dacă sunt cel puțin la fel de eficienți ca și [reclamanta], deoarece trebuie să suporte cheltuieli (comercializare, facturare, recuperare etc.) care se adaugă la prețul [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală].

- (103) Întrucât facturează concurenților tarife [cu ridicata] aferente unor [servicii] intermediare [de] acces la bucla locală mai ridicate decât prețurile cu amănuntul pe care le facturează propriilor abonați, [reclamanta] îi împiedică să ofere, în plus față de simplele comunicații telefonice, servicii de acces prin bucla locală. [...]
- (104) [Reclamanta] consideră că, în speță, este imposibilă dovedirea unei tarifări abuzive sub forma [micșorării marjei], numai și pentru faptul că tarifele [cu ridicata] ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală] sunt stabilite în mod obligatoriu de către RegTP. [...]
- (105) Însă, contrar celor afirmate de [reclamantă], forma de abuz pe care o constituie [micșorarea marjei] este pertinentă în prezenta speță. Pe piețele legate, în care concurenții achiziționează [servicii] intermediare [de acces la bucla locală] de la operatorul tradițional și au interesul de a face acest lucru dacă doresc să își consolideze poziția pe o piață de produse sau de servicii [cu amănuntul], poate exista desigur [o micșorare a marjei] între prețurile [cu ridicata] reglementate ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală] și prețurile cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați]. Căci, în cele din urmă, pentru a dovedi existența [unei micșorări a marjei], este suficient mai întâi să existe, între cele două niveluri de prețuri, o disproporție care dă naștere unei restrângeri a concurenței. [...]"
- 5 Conform articolului 1 din decizia în litigiu, Comisia a concluzionat astfel că „începând cu 1998, [reclamanta] săvârșește o încălcare a articolului 82 litera (a) din Tratatul CE prin faptul că percepe tarife inechitabile pentru instalarea și pentru abonamentul lunar aferente accesului la bucla locală pentru concurenții și abonații [acesteia], aducând atingere astfel într-o măsură considerabilă concurenței de pe piața accesului la bucla locală”.
- 6 Conform articolului 3 din decizia menționată, Comisia a aplicat reclamantei o amendă în cuantum de 12,6 milioane de euro pentru această încălcare.

II — Procedura în fața Tribunalului și hotărârea atacată

- 7 Prin cererea depusă la grefa Tribunalului la 30 iulie 2003, reclamanta a introdus o acțiune vizând, în principal, anularea deciziei în litigiu și, în subsidiar, reducerea amenzii aplicate prin aceasta.
- 8 În susținerea cererii sale de anulare a deciziei în litigiu, reclamanta a invocat în special un motiv întemeiat pe încălcarea articolului 82 CE, precum și un motiv întemeiat pe un abuz de putere și pe o încălcare a principiilor proporționalității, securității juridice și protecției încrederii legitime.
- 9 Motivul întemeiat pe încălcarea articolului 82 CE cuprindea mai multe aspecte, dintre care trei sunt relevante în cadrul prezentului recurs, și anume un prim aspect întemeiat pe inexistența comportamentului abuziv ca urmare a marjei de manevră insuficiente de care dispunea reclamanta pentru a evita micșorarea marjei, un al doilea aspect privind nelegalitatea metodei utilizate de Comisie pentru a constata micșorarea marjei și un al patrulea aspect întemeiat pe inexistența unui efect pe piață produs de micșorarea marjei.
- 10 Tribunalul a respins toate aceste aspecte și a arătat între altele în cadrul acestei examinări, la punctele 150 și 242 din hotărârea atacată, că în cererea introductivă formulată, reclamanta nu contestase definiția piețelor relevante reținută în decizia atacată, potrivit căreia trebuie să se facă distincția între, pe de o parte, o piață cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și, pe de altă parte, o piață cu amănuntul de acces la bucla locală, care cuprinde o piață de acces în bandă îngustă și o piață de acces în bandă largă, toate piețe de dimensiune națională.

- 11 În ceea ce privește primul aspect al acestui motiv, Tribunalul a concluzionat la punctele 140 și 151 din hotărârea atacată că, în decizia în litigiu, Comisia a putut să constate în mod întemeiat că în cursul perioadei în discuție reclamanta dispunea de o marjă de manevră suficientă pentru a reduce comprimarea marjei constatată în decizia menționată prin modificarea prețului cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.
- 12 În ceea ce privește al doilea aspect al motivului respectiv, Tribunalul a respins, la punctul 168 din hotărârea atacată, critica reclamantei potrivit căreia caracterul abuziv al micșorării marjei nu ar putea rezulta decât din caracterul abuziv al prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați. În continuare, acesta a considerat, la punctele 193, 203 și 206 din hotărârea atacată, că în mod corect Comisia și-a întemeiat analiza privind caracterul abuziv al practicilor tarifare ale reclamantei numai prin referire, conform criteriului concurentului la fel de eficient, la situația specifică a acesteia din urmă, și anume prin referire la tarifele și la costurile acesteia, precum și prin faptul că a ținut cont doar de veniturile provenite din serviciile de acces, excluzând veniturile provenite din alte servicii, precum serviciile de comunicații, și prin compararea prețului cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală cu prețul cu amănuntul pentru toate serviciile de acces către abonați, și anume accesul în bandă îngustă și cel în bandă largă.
- 13 În ceea ce privește al patrulea aspect al aceluiași motiv, Tribunalul a arătat, în special la punctul 237 din hotărârea atacată, că respectiva micșorare a marjei va aduce atingere, în principiu, dezvoltării concurenței pe piețele cu amănuntul ale serviciilor de acces către abonați.
- 14 Motivul întemeiat pe un abuz de putere și pe încălcarea principiilor proporționalității, securității juridice și protecției încrederii legitime a fost de asemenea respins în totalitate de Tribunal. În ceea ce privește critica potrivit căreia Comisia ar supune tarifele practicate de reclamantă unei duble reglementări și astfel ar fi încălcat principiile

proportionalității și securității juridice, Tribunalul a arătat în special la punctul 265 din hotărârea atacată:

„Deși nu s-ar fi putut exclude faptul că autoritățile germane ar fi încălcat și dreptul comunitar – și în special dispozițiile Directivei [90/388/CEE a Comisiei din 28 iunie 1990 privind concurența pe piața serviciilor de telecomunicații (JO L 192, p. 10)], astfel cum a fost modificată prin Directiva [96/19/CE a Comisiei din 13 martie 1996 (JO L 74, p. 13)] – optând pentru o reechilibrare progresivă între tarifele de conectare și cele pentru comunicații, o asemenea încălcare, în măsura în care ar fi trebuit să fie constatată, nu ar fi eliminat marja de manevră de care a dispus în mod efectiv reclamanta pentru a reduce [comprimarea marjei].”

- 15 Pe de altă parte, în ceea ce privește critica întemeiată pe încălcarea principiului protecției încrederii legitime, Tribunalul a concluzionat, la punctul 269 din hotărârea atacată, că deciziile RegTP nu au putut sta la baza unei astfel de încrederi legitime a reclamantei.
- 16 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe un abuz de putere, Tribunalul s-a pronunțat la punctul 271 din această hotărâre în sensul că:

„În decizia [în litigiu], Comisia are în vedere numai practicile tarifare ale reclamantei, iar nu deciziile autorităților germane. Chiar dacă RegTP ar fi încălcat o normă comunitară, iar Comisia ar fi putut iniția împotriva Republicii Federale Germania, în acest temei, o procedură de constatare a neîndeplinirii obligațiilor, asemenea eventualității nu ar fi în niciun mod de natură a afecta legalitatea deciziei [în litigiu]. Astfel, în această decizie, Comisia s-a limitat să constate că reclamanta săvârșise o încălcare

a articolului 82 CE, dispoziție care nu privește statele membre, ci numai operatorii economici. Așadar, Comisia nu a săvârșit niciun abuz de putere efectuând această constatare în temeiul articolului 82 CE.”

- 17 În susținerea cererii sale care vizează reducerea amenzii aplicate, reclamanta a formulat șase motive, între care în special al treilea motiv, întemeiat pe inexistența neglijenței și a conduitei ilicite intenționate, al patrulea motiv, întemeiat pe luarea insuficientă în considerare a reglementării tarifare în calculul quantumului amenzii, și al șaselea, întemeiat pe neluarea în considerare a circumstanțelor atenuante. Tribunalul a respins aceste trei motive la punctele 290-321 din hotărârea atacată.
- 18 În consecință, Tribunalul a respins întreaga acțiune și a dispus obligarea reclamantei la suportarea propriilor cheltuieli de judecată, precum și a celor efectuate de Comisie.

III — Concluziile părților

- 19 Prin intermediul recursului formulat, recurenta solicită Curții:

— anularea hotărârii atacate;

— anularea deciziei în litigiu;

- în subsidiar, reducerea, în temeiul competenței sale de fond, a amenzii care i-a fost aplicată potrivit articolului 3 din decizia în litigiu și

 - obligarea Comisiei la plata cheltuielilor de judecată.
- 20 Comisia solicită Curții respingerea recursului și obligarea recurenteii la plata cheltuielilor de judecată.
- 21 Vodafone D2 GmbH, fostă Arcor AG & Co. KG (denumită în continuare „Vodafone”), solicită Curții respingerea recursului drept inadmisibil sau, cel puțin, drept nefondat, precum și obligarea recurenteii la plata cheltuielilor de judecată.
- 22 Versatel NRW GmbH, fostă Tropolys NRW GmbH, fostă CityKom Münster GmbH Telekommunikationsservice, și TeleBeL Gesellschaft für Telekommunikation Bergisches Land mbH, EWE TEL GmbH, HanseNet Telekommunikation GmbH, Versatel Nord GmbH, fostă Versatel Nord-Deutschland GmbH, fostă KomTel Gesellschaft für Kommunikations- und Informationsdienste mbH, NetKöln Gesellschaft für Telekommunikation mbH, Versatel Süd GmbH, fostă Versatel Süd-Deutschland GmbH, fostă tesion Telekommunikation GmbH, precum și Versatel West GmbH, fostă Versatel West-Deutschland GmbH, fostă Versatel Deutschland GmbH & Co. KG (denumite

în continuare împreună „Versatel”), au solicitat de asemenea, în cadrul ședinței, respingerea recursului, achiesând la concluziile Comisiei și ale Vodafone.

IV — Cu privire la recurs

A — *Cu privire la admisibilitate*

- ²³ Cu titlu introductiv, Vodafone și Versatel invocă inadmisibilitatea recursului deoarece acesta se limitează, în cadrul primului motiv, precum și în cadrul primului și al celui de al doilea aspect ale celui de al doilea motiv, prin care se urmărește, în esență, contestarea aprecierilor efectuate de Tribunal referitoare la aplicarea articolului 82 CE în privința practicilor tarifare în discuție ale recurente și la respectarea principiilor proporționalității, securității juridice și protecției încrederii legitime, să reia argumentația invocată de recurentă în cursul procedurii în primă instanță, cu unicul scop de a obține din partea Curții reexaminarea acestei argumentații.
- ²⁴ În această privință, trebuie amintit că din articolul 225 CE, din articolul 58 primul paragraf din Statutul Curții de Justiție și din articolul 112 alineatul (1) litera (c) din Regulamentul de procedură al Curții rezultă că un recurs trebuie să indice cu precizie elementele criticate din hotărârea a cărei anulare se solicită, precum și argumentele juridice care susțin în mod concret această cerere. Nu îndeplinește această condiție recursul care, fără a cuprinde cel puțin o argumentare prin care să se urmărească în mod precis identificarea erorii de drept care ar vicia hotărârea atacată, se limitează la reproducerea motivelor și a argumentelor care au fost deja prezentate în fața Tribunalului. Astfel, un asemenea recurs constituie în realitate o cerere prin care se urmărește o simplă reexaminare a cererii introductive depuse la Tribunal, ceea ce nu este de competența Curții (a se vedea în special Hotărârea din 4 iulie 2000, Bergaderm și Goupil/Comisia, C-352/98 P, Rec., p. I-5291, punctele 34 și 35, precum

și Hotărârea din 30 septembrie 2003, Eurocoton și alții/Consiliul, C-76/01 P, Rec., p. I-10091, punctele 46 și 47).

- 25 Cu toate acestea, dacă un recurent contestă interpretarea sau aplicarea dreptului Uniunii de către Tribunal, aspectele de drept analizate în primă instanță pot fi rediscutate în cadrul recursului. Prin urmare, dacă un recurent nu ar putea să se bazeze astfel în recurs pe motive și pe argumente utilizate deja în fața Tribunalului, procedura de recurs ar fi lipsită de o parte din sensul său (a se vedea în special Hotărârea din 16 mai 2002, ARAP și alții/Comisia, C-321/99 P, Rec., p. I-4287, punctul 49).
- 26 Or, în speță, prin intermediul primului și al celui de al doilea motiv, considerate împreună, recursul vizează să repună în discuție poziția adoptată de Tribunal cu privire la mai multe aspecte de drept care i-au fost prezentate în primă instanță referitoare la aplicarea articolului 82 CE în privința practicilor tarifare în discuție ale recurenteii și la respectarea anumitor principii generale ale dreptului Uniunii. În această privință, recursul cuprinde indicarea precisă a aspectelor din hotărârea atacată care sunt criticate, precum și a motivelor și a criticilor pe care se întemeiază.
- 27 Rezultă din aceasta că primul și al doilea motiv de recurs, privite împreună, nu pot fi considerate inadmisibile. Cu toate acestea, va trebui să se examineze admisibilitatea criticilor specifice prezentate în susținerea acestor motive de recurs în cadrul aprecierii fiecăruia dintre acestea.

B — *Cu privire la fond*

- 28 În susținerea recursului formulat, recurenta invocă trei motive, întemeiate pe erori de drept privind aprecierea reglementării activităților sale de către RegTP în calitate de autoritate de reglementare națională competentă, pe erori de drept în aplicarea articolului 82 CE și, respectiv, pe erori de drept în calcularea amenzilor pentru motivul neluării în considerare a reglementării menționate.
- 29 Trebuie amintit în această privință că, prin intermediul hotărârii atacate, Tribunalul a respins în totalitate acțiunea introdusă de recurentă împotriva deciziei în litigiu, considerând în esență că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 3-6 din prezenta hotărâre, Comisia îi aplicase în mod întemeiat acesteia din urmă o amendă pentru încălcarea articolului 82 CE întrucât aceasta a aplicat o practică tarifară inechitabilă care a determinat micșorarea marjei, care rezultă dintr-o diferență neadecvată între prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați ale concurenților cel puțin la fel de eficienți ca recurenta, nepermițându-le să constituie o concurență efectivă în raport cu aceasta pentru furnizarea acestor din urmă servicii.
- 30 Prin intermediul celor trei motive formulate, recurenta vizează, respectiv, să conteste în esență aprecierile efectuate de Tribunal în hotărârea atacată privind:
- imputabilitatea încălcării ca urmare a marjei de manevră de care dispunea aceasta pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și relevanța reglementării prețului serviciilor de telecomunicații de către autoritățile de reglementare naționale, competente pentru aplicarea articolului 82 CE;

- caracterul adecvat pentru constatarea unui abuz în sensul articolului 82 CE al micșorării marjei în împrejurările din cauză, ținând cont de reglementarea prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală de către autoritățile de reglementare naționale, precum și legalitatea metodei de calcul al acestei micșorări și analiza efectelor sale în raport cu același articol și

- caracterul justificat al cuantumului amenzii, ținând cont de reglementarea sectorului telecomunicațiilor de către autoritățile de reglementare naționale.

³¹ În schimb, recurenta nu contestă, în principiu, faptul ca o practică tarifară adoptată de o întreprindere dominantă care determină micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți să fie considerată inechitabilă în raport cu articolul 82 CE.

³² Astfel, recurenta nu impută Tribunalului că a considerat că o întreprindere utilizează în mod abuziv poziția sa dominantă în sensul acestei dispoziții atunci când practicile sale tarifare conduc la o astfel de micșorare, ca urmare a unei diferențe neadecvate între prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați pe piețele pe care are o poziție dominantă. Recurenta se limitează în această privință să susțină în cadrul celui de al doilea motiv formulat că, în speță, micșorarea marjei nu constituie un criteriu relevant pentru a constata că aceasta a săvârșit o încălcare a articolului 82 CE, din moment ce prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală fac obiectul unei reglementări din partea autorităților de reglementare naționale.

- 33 În aceste condiții, motivele de recurs trebuie examinate în funcție de ordinea în care au fost prezentate de recurentă, ordine ce corespunde celei în care motivele invocate în primă instanță au fost prezentate și examinate de Tribunal în hotărârea atacată.

1. Observații introductive

- 34 În scopul de a examina temeinicia motivelor invocate de recurentă împotriva acestei hotărâri, trebuie subliniat în primul rând că, în conformitate cu articolul 113 alineatul (2) din Regulamentul de procedură al Curții, recursul nu poate modifica obiectul litigiului dedus judecății Tribunalului. În cadrul recursului, competența Curții este astfel limitată la aprecierea soluției legale date cu privire la motivele dezbătute în fața primei instanțe. O parte nu poate, așadar, să invoce pentru prima dată în fața Curții un motiv pe care nu l-a invocat în fața Tribunalului, întrucât aceasta ar echivala cu a-i permite să sesizeze Curtea, a cărei competență în materie de recurs este limitată, cu un litigiu mai extins decât cel cu care a fost investit Tribunalul (a se vedea în acest sens, în special, Hotărârea din 1 iunie 1994, Comisia/Brazzelli Lualdi și alții, C-136/92 P, Rec., p. I-1981, punctul 59, Hotărârea din 26 octombrie 2006, Koninklijke Coöperatie Cosun/Comisia, C-68/05 P, Rec., p. I-10367, punctul 96, precum și Hotărârea din 12 noiembrie 2009, SGL Carbon/Comisia, C-564/08 P, punctul 22).
- 35 Atât în cadrul recursului formulat, cât și în cursul ședinței, recurenta a susținut că nu dispunea de nicio marjă de manevră pentru a stabili prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, din moment ce acestea sunt determinate de autoritatea de reglementare națională, și anume RegTP. Or, micșorarea marjei în discuție și-ar avea originea în realitate în nivelul excesiv al acestor prețuri cu ridicata, astfel cum sunt determinate de RegTP. În vederea încetării acestei micșorări a marjei, Comisia ar fi trebuit, așadar, în loc să adopte o decizie în temeiul articolului 82 CE

împotriva recurentei, să introducă o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor în temeiul articolului 226 CE împotriva Republicii Federale Germania pentru încălcarea dreptului Uniunii. Pe de altă parte, ar fi greșit să se considere că prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite pe baza costurilor recurentei. Aceste prețuri ar fi determinate de RegTP pe baza costurilor unei prestații eficiente, conform unui model stabilit de autoritatea de reglementare națională.

36 În schimb, Comisia și Versatel susțin că prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt imputabile recurentei, din moment ce, conform dispozițiilor TKG, aceste prețuri sunt stabilite de RegTP pe baza unei cereri introduse de recurentă în funcție de propriile costuri. În consecință, aceasta din urmă nu poate reproșa caracterul excesiv al prețurilor respective. Astfel cum ar rezulta din decizia în litigiu, recurenta ar fi, de altfel, obligată din punct de vedere juridic să introducă o nouă cerere la RegTP în vederea reducerii prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală atunci când costurile acesteia scad.

37 În această privință, Versatel a susținut, pe de altă parte, în cursul ședinței că, din anul 1997, recurenta urmărise în mod sistematic să aducă atingere bunei derulări a procedurii naționale de stabilire a prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală prin retragerea cererilor sale de autorizare și prin neaducerea, în pofida obligației în acest sens prevăzute de dreptul național, niciunei dovezi sau atestări privind costurile care pot justifica aceste prețuri cu ridicata.

38 Cu privire la aceste puncte în litigiu între părți, trebuie totuși observat, în primul rând, că aspectul privind marja de manevră deținută de recurentă pentru a modifica

prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală nu a fost dezbătut în fața Tribunalului, acesta adoptând hotărârea atacată în care a reținut ipoteza, necontestată în fața acestuia, potrivit căreia recurenta nu dispunea de o astfel de marjă de manevră.

- 39 Astfel, la punctul 93 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, în decizia atacată, deși Comisia nu exclude posibilitatea reclamantei de a-și reduce prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, aceasta a analizat numai împrejurarea dacă reclamanta dispunea de o marjă de manevră reală pentru modificarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.
- 40 Întrucât această abordare nu a fost contestată în fața Tribunalului, acesta s-a limitat, așadar, la punctele 85-152 din hotărârea atacată, să examineze, pentru a determina dacă respectiva micșorare a marjei constatată în decizia în litigiu era imputabilă recurenteii, dacă Comisia a putut să concluzioneze în decizia menționată că recurenta dispunea de o marjă de manevră reală pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, în scopul eliminării sau al reducerii acestei comprimări a marjei. Tribunalul a concluzionat, în această privință, la punctele 140 și 151 din hotărârea atacată că în mod întemeiat Comisia considerase că o astfel de marjă de manevră exista în pofida reglementării de către RegTP a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.
- 41 În același mod, înainte de a respinge, la punctele 183-213 din hotărârea atacată, criticile prezentate de reclamantă în vederea contestării caracterului abuziv și a metodei de calcul ale micșorării marjei constatate în decizia în litigiu, Tribunalul a subliniat la punctul 167 din această hotărâre că, în speță, Comisia stabilise numai faptul că reclamanta dispunea de o marjă de manevră pentru modificarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.

- 42 În aceste împrejurări, în cadrul prezentului recurs, nu revine Curții obligația să examineze în ce măsură recurenta ar fi putut, dacă era cazul, să modifice, astfel cum pretind Comisia și Versatel, prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, o astfel de examinare depășind motivele care au fost dezbătute în primă instanță. Orice motiv sau critică privind acest punct depășește, conform jurisprudenței citate la punctul 34 din prezenta hotărâre, limitele prezentului recurs și este, în consecință, inadmisibilă.
- 43 În scopul de a aprecia temeinicia criticilor invocate de recurentă pentru a repune în discuție legalitatea hotărârii atacate, în special criticile sale prin care vizează să conteste imputabilitatea încălcării în sarcina acesteia din urmă, precum și caracterul abuziv al micșorării marjei constatate în decizia în litigiu, critici care fac obiectului primului și al celui de al doilea motiv de recurs, se impune, în consecință, să se ia drept temei doar ipoteza reținută în hotărârea menționată, potrivit căreia recurenta nu dispunea de o marjă de manevră decât pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, marjă de manevră care, în definitiv, nu este contestată în cadrul acestui recurs.
- 44 În al doilea rând, trebuie subliniat că prin intermediul prezentului recurs nu se poate imputa Tribunalului, fără a modifica obiectul litigiului de la această instanță, că nu a criticat Comisia pentru că nu a pus în discuție comportamentul autorităților de reglementare naționale în măsura în care acestea, deoarece au stabilit prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală la un nivel excesiv, ar fi singurele răspunzătoare pentru micșorarea marjei constatată în decizia în litigiu.
- 45 În mod cert, conform jurisprudenței Curții, revine fiecărui stat membru obligația de a adopta toate măsurile generale sau speciale de natură să asigure executarea de către autoritățile de reglementare naționale a obligațiilor care se impun în temeiul dreptului Uniunii (a se vedea în acest sens Hotărârea din 15 aprilie 2008, Impact, C-268/06,

Rep., p. I-2483, punctul 85). Pe de altă parte, articolele 81 CE și 82 CE coroborate cu articolul 10 CE impun statelor membre să nu adopte sau să nu mențină în vigoare măsuri, chiar de natură legislativă sau administrativă, care pot anula efectul util al normelor privind concurența aplicabile întreprinderilor (a se vedea în special Hotărârea din 16 noiembrie 1977, GB-Inno-BM, 13/77, Rec., p. 2115, punctul 31, și Hotărârea din 5 octombrie 1995, Centro Servizi Spediporto, C-96/94, Rec., p. I-2883, punctul 20).

⁴⁶ Cu toate acestea, referitor la posibilitatea Comisiei de a introduce o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului membru în cauză, întrucât hotărârea atacată care face obiectul prezentului recurs se referă doar la legalitatea unei decizii adoptate de Comisie împotriva recurenteii în temeiul articolului 82 CE, Curtea trebuie, în cadrul prezentului recurs, să se limiteze să verifice dacă respectivele critici invocate în susținerea acestuia sunt de natură să evidențieze că examinarea de către Tribunal a legalității unei astfel de decizii este afectată de erori de drept, și aceasta indiferent dacă, în speță, Comisia ar fi putut, concomitent sau succesiv, să adopte o decizie de constatare a încălcării dreptului Uniunii împotriva statului membru în cauză.

⁴⁷ În consecință, chiar dacă, astfel cum Tribunalul însuși a constatat, în esență, la punctele 265 și 271 din hotărârea atacată, nu poate fi exclus ca, în speță, autoritățile de reglementare naționale să fi încălcat dreptul Uniunii și chiar dacă, în consecință, Comisia ar fi putut în mod real alege să intenteze în acest temei o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor conform articolului 226 CE împotriva Republicii Federale Germania, astfel de posibilități sunt lipsite de relevanță în stadiul prezentului recurs. Aceasta cu atât mai mult cu cât, conform jurisprudenței Curții, în sistemul instituit prin articolul 226 CE, Comisia dispune de o putere discreționară pentru a intenta o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor și nu revine instanțelor Uniunii sarcina de a aprecia oportunitatea exercitării acesteia (a se vedea în special Hotărârea din 26 iunie 2003, Comisia/Franța, C-233/00, Rec., p. I-6625, punctul 31).

- 48 Cu privire la pretinsul caracter excesiv al prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, invocat de recurentă, trebuie, pe de altă parte, observat că, în cererea sa introductivă formulată la Tribunal, aceasta nu a încercat în niciun mod să pună în discuție legalitatea acestor prețuri în raport cu dreptul Uniunii. Astfel, recurenta s-a limitat în această privință să susțină, pe de o parte, că dacă prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite de autoritățile naționale de reglementare fără ca aceasta să le poată modifica, doar prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați pot fi abuzive în sensul articolului 82 CE și, pe de altă parte, că dacă politica tarifară a acestor autorități privind serviciile respective este contrară dreptului Uniunii, revine Comisiei obligația de a introduce o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva acestora din urmă.
- 49 În consecință, în cadrul prezentului recurs, Curtea nu poate să examineze critici prin care se urmărește contestarea legalității prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, în special ca urmare a caracterului lor pretins excesiv față de costurile suportate de recurentă pentru furnizarea acestora (a se vedea în acest sens Hotărârea din 24 aprilie 2008, Arcor, C-55/06, Rep., p. I-2931, punctul 69). Astfel de critici care depășesc motivele dezbătute în primă instanță sunt, conform jurisprudenței citate la punctul 34 din prezenta hotărâre, inadmisibile în etapa recursului menționat.
- 50 În al treilea rând, trebuie constatat că, în cadrul acțiunii în primă instanță, reclamanta nu a contestat, astfel cum a arătat Tribunalul, la punctele 150 și 242 din hotărârea atacată, definiția piețelor relevante reținută de Comisie în decizia în litigiu, potrivit căreia, pe de o parte, piața geografică relevantă este piața germană și, pe de altă parte, în ceea ce privește piețele relevante ale serviciilor, piața cu ridicata a serviciilor intermediare de acces la bucla locală constituie o singură piață, diferită de piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați, care comportă două segmente distincte, și anume, pe de o parte, accesul la liniile în bandă îngustă și, pe de altă parte, accesul la liniile în bandă largă.

- 51 De asemenea, trebuie observat că în niciun moment reclamanta nu a pus în discuție în fața Tribunalului constatatarea Comisiei din decizia în litigiu potrivit căreia aceasta deținea o poziție dominantă în sensul articolului 82 CE pe ansamblul acestor piețe de servicii.
- 52 Rezultă din aceasta că, potrivit jurisprudenței citate la punctul 34 din prezenta hotărâre, nici definiția piețelor relevante reținută de Tribunal în hotărârea atacată, nici constatatarea potrivit căreia recurenta deținea o poziție dominantă pe ansamblul acestor piețe de servicii nu pot fi repuse în discuție în cadrul examinării prezentului recurs.
- 53 În al doilea rând, trebuie amintit, în special în privința aprecierii datelor referitoare la piață și a situației concurențiale, că nu este de competența Curții, în cadrul unui recurs, să substituie propria apreciere celei a Tribunalului. Astfel, în conformitate cu articolul 225 CE și cu articolul 58 alineatul (1) din Statutul Curții de Justiție, recursul se limitează la chestiuni de drept. Aprecierea faptelor nu constituie, cu excepția cazului unei eventuale denaturări a faptelor sau a mijloacelor de probă, care nu a fost invocată în speță, o chestiune de drept supusă ca atare controlului Curții (a se vedea Hotărârea din 15 martie 2007, *British Airways/Comisia*, C-95/04 P, Rep., p. I-2331, punctul 78 și jurisprudența citată).
- 54 În lumina acestor considerații trebuie examinate motivele invocate de recurentă în susținerea prezentului recurs.

2. Cu privire la primul motiv, întemeiat pe erori de drept privind aprecierea reglementării activităților recurente de către RegTP în calitate de autoritate de reglementare națională competentă

55 Primul motiv invocat de recurentă se împarte în trei aspecte, și anume imputabilitatea încălcării, principiul protecției încrederii legitime și caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării articolului 82 CE.

a) Cu privire la primul aspect al primului motiv, privind imputabilitatea încălcării

i) Hotărârea atacată

56 În ceea ce privește marja de manevră de care dispunea reclamanta pentru a evita micșorarea marjei, Tribunalul, după ce a amintit, la punctele 85-89 din hotărârea atacată, principiile definite în jurisprudența relevantă a Curții, a examinat, la punctele 97-152 din această hotărâre, dacă legislația germană, în special TKG și deciziile adoptate de RegTP în perioada vizată prin decizia în litigiu, elimina toate posibilitățile de comportament concurențial al reclamantei sau îi lăsa acesteia o marjă de manevră suficientă pentru a stabili prețurile sale la un nivel care i-ar fi permis să elimine sau să diminueze comprimarea marjei constatată în decizia în litigiu.

57 Cu privire, în primul rând, la perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, Tribunalul, după ce a arătat, la punctul 100 din hotărârea menționată, că în interiorul cadrului

de reglementare aplicabil reclamanta își putea modifica prețurile după obținerea autorizației prealabile a RegTP, a concluzionat, la punctul 105 din aceeași hotărâre, că în mod întemeiat Comisia a constatat că, având în vedere cele șase cereri de reducere a prețurilor comunicațiilor formulate în această perioadă, reclamanta dispunea, în perioada menționată, de o marjă de manevră pentru a formula cereri de majorare a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile sale de acces în bandă îngustă către abonați, cu respectarea, în același timp, a pragului maxim global al pachetelor de servicii rezidențiale și al celor de servicii profesionale.

- 58 În continuare, Tribunalul a examinat, la punctele 106-124 din hotărârea atacată, dacă, în pofida acestei marje de manevră, intervenția RegTP în stabilirea prețurilor cu amănuntul ale reclamantei pentru serviciile de acces către abonați a avut drept consecință că aceasta din urmă nu ar mai avea o răspundere în temeiul articolului 82 CE. În această privință, Tribunalul s-a pronunțat, la punctul 107 din hotărârea menționată, în sensul că faptul că aceste prețuri cu amănuntul trebuie aprobate de RegTP nu elimină răspunderea reclamantei în temeiul articolului 82 CE, din moment ce aceasta influențează valoarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați prin intermediul unor cereri de autorizare depuse la RegTP.
- 59 Tribunalul a respins în această privință, la punctele 108-124 din hotărârea atacată, argumentele reclamantei potrivit cărora aceasta nu are nicio răspundere în temeiul articolului 82 CE, din moment ce RegTP efectuează un control *ex ante* al compatibilității cu articolul 82 CE a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.
- 60 La punctele 109-114 din hotărârea menționată, Tribunal a arătat că prețurile cu amănuntul pentru accesul la liniile analogice se întemeiau pe decizii luate, în temeiul legislației în vigoare anterior adoptării TKG, de Ministerul Federal al Poștei și Telecomunicațiilor, că dispozițiile TKG nu evidențiază că RegTP examinează

compatibilitatea cu articolul 82 CE a cererilor de modificare a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă îngustă, că autoritățile de reglementare naționale acționează în conformitate cu dreptul național, că acesta poate avea obiective care, întrucât se înscriu în cadrul politicilor în domeniul telecomunicațiilor, diferă de cele ale politicii în domeniul concurenței a Uniunii și că diferitele decizii ale RegTP la care se referă reclamanta nu cuprind nicio referire la articolul 82 CE.

- 61 În ceea ce privește împrejurarea că, în mai multe decizii, RegTP a examinat problema privind existența unei micșorări a marjei, Tribunalul a arătat, la punctele 116-119 din hotărârea atacată, că faptul că, după constatarea diferenței negative dintre prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile cu amănuntul ale reclamantei pentru serviciile de acces către abonați, RegTP a considerat, de fiecare dată, că folosirea subvenționării încrucișate între prețurile pentru serviciile de acces și prețurile pentru serviciile de comunicații trebuia să permită celorlalți operatori să ofere prețuri competitive abonaților lor arată că RegTP nu a examinat compatibilitatea cu articolul 82 CE a prețurilor respective sau, cel puțin, că a aplicat în mod eronat această dispoziție.
- 62 Tribunalul a subliniat la punctul 120 din hotărârea atacată că, în orice caz, chiar presupunând că RegTP ar fi obligată să analizeze compatibilitatea cu articolul 82 CE a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați propuse de reclamantă, Comisia nu poate fi obligată să respecte o decizie adoptată de o autoritate națională în aplicarea acestui articol.
- 63 Pe de altă parte, Tribunalul a arătat la punctele 121-123 din hotărârea atacată că, în speță, pentru ca o eventuală încălcare să poată fi imputată reclamantei, este important să se cunoască dacă, la data faptelor din litigiu, reclamanta dispunea de o marjă

de manevră suficientă pentru stabilirea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă îngustă către abonați la un nivel care i-ar fi permis să elimine sau să diminueze comprimarea marjei imputată. Tribunalul a reamintit, în această privință, că reclamanta putea influența cuantumul acestor prețuri cu amănuntul prin intermediul unor cereri de autorizare adresate RegTP. În plus, acesta a observat că, în Hotărârea din 10 februarie 2004, Bundesgerichtshof a confirmat expres răspunderea care îi revine reclamantei pentru formularea unor astfel de cereri și faptul că, potrivit cadrului juridic german, nu era exclus ca RegTP să autorizeze prețuri care încalcă articolul 82 CE.

⁶⁴ În consecință, Tribunalul a concluzionat la punctul 124 din hotărârea atacată că, în pofida intervenției RegTP în stabilirea prețurilor cu amănuntul ale reclamantei pentru serviciile de acces în bandă îngustă către abonați, aceasta din urmă dispunea, în perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, de o marjă de manevră suficientă pentru ca politica sa de prețuri să se poată încadra în domeniul de aplicare al articolului 82 CE.

⁶⁵ Cu privire, în al doilea rând, la perioada începând din 1 ianuarie 2002, după ce a constatat, la punctele 144 și 145 din hotărârea atacată, că reclamanta nu contestă că ar fi putut să majoreze prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă (ADSL) începând de la această dată și că, din moment ce reclamanta stabilește liber prețurile respective în limitele prevăzute prin legislația germană, practicile sale tarifare din acest sector pot aparține domeniului de aplicare al articolului 82 CE, Tribunalul a examinat, la punctele 147-151 din această hotărâre, dacă reclamanta ar fi putut reduce comprimarea marjei prin majorarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă. Punctele 148 și 149 din hotărârea menționată au următorul cuprins:

„148 În această privință, trebuie arătat că, întrucât serviciile de acces sub formă de [servicii] intermediare [de acces la bucla locală] permit furnizarea către abonați a tuturor serviciilor de acces [...], marja de manevră de care dispune reclamanta pentru majorarea [prețurilor] sale [cu amănuntul pentru serviciile de acces

în bandă largă] este de natură a reduce [comprimarea marjei] dintre prețurile [cu ridicata] ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală], pe de o parte, și prețurile cu amănuntul pentru toate serviciile de acces [către abonați], pe de altă parte. O analiză comună, din perspectiva abonaților, a serviciilor de acces [...] se impune nu numai deoarece acestea corespund unei singure prestări de servicii la nivel intermediar, ci și deoarece, astfel cum a explicat Comisia în decizia [în litigiu] fără a fi contrazisă cu privire la acest aspect de reclamantă, ADSL-ul nu poate fi oferit abonaților în mod izolat, întrucât implică întotdeauna, din motive tehnice, o reorganizare a liniilor în bandă îngustă [...]

- 149 Trebuie respinse observațiile reclamantei privind o pretinsă elasticitate încrucișată a prețurilor între ADSL și conexiunile în bandă îngustă, precum și între diferitele variante ADSL. Astfel, pe de o parte, aceste observații nu contrazic existența unei marje de manevră a reclamantei pentru majorarea tarifelor aferente ADSL. Pe de altă parte, o creștere limitată a tarifelor ADSL ar fi condus la un tarif mediu cu amănuntul mai ridicat pentru serviciile comune de acces în bandă îngustă și în bandă largă și ar fi redus astfel [comprimarea marjei]. Astfel, trebuie să se considere că, date fiind în special avantajele benzii largi în ce privește transferul datelor, abonații serviciilor de acces în bandă largă nu ar opta în mod automat în favoarea unei reveniri la o conexiune în bandă îngustă în cazul unei creșteri a prețurilor cu amănuntul ale accesului ADSL.”

ii) Argumentele părților

⁶⁶ În ceea ce privește, în primul rând, perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, recurența susține, prin intermediul unei prime critici, că Tribunalul s-a întemeiat în

mod greșit pe premisa potrivit căreia existența unei marje de manevră pentru modificarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați este o condiție necesară și suficientă a imputabilității încălcării. Astfel, existența unei asemenea marje de manevră nu ar permite să se stabilească dacă faptul că recurenta nu a solicitat o autorizare din partea RegTP pentru majorarea acestor prețuri cu amănuntul constituia o conduită ilicită.

⁶⁷ Or, potrivit recurenteii, Tribunalul nu a ținut cont în această privință de împrejurarea că RegTP a examinat pretinsa micșorare a marjei și a considerat că nu restricționa concurența. Atunci când o întreprindere dominantă este supusă reglementării unei autorități de reglementare naționale instituite în acest scop într-un cadru juridic privind concurența și când este examinat un comportament determinat, fără a fi contestat de autoritatea de reglementare națională competentă în interiorul acestui cadru, răspunderea de a menține structura pieței care revine întreprinderii dominante va fi înlocuită de răspunderea autorității respective. Într-o astfel de situație, răspunderea întreprinderii dominante s-ar limita la obligația de a transmite autorității de reglementare naționale toate informațiile necesare în vederea controlării comportamentului său.

⁶⁸ În aceste condiții, recurenta susține că punctul 113 din hotărârea atacată este greșit, întrucât RegTP avea obligația să respecte dreptul concurenței al Uniunii. De asemenea, punctul 123 din această hotărâre ar cuprinde o eroare. Astfel, Bundesgerichtshof nu ar fi considerat că răspunderea care revine recurenteii de a formula cereri de modificare a tarifelor sale implică obligația sa de a substitui prin propria apreciere privind aplicarea articolului 82 CE pe aceea a autorității de reglementare naționale. Pe de altă parte, punctul 120 din hotărârea atacată, potrivit căruia micșorarea marjei trebuie să îi fie imputată pentru motivul că nu i se poate impune Comisiei să respecte o decizie emisă de o autoritate națională în temeiul articolului 82 CE, nu ar fi convingător. Astfel, pe de o parte, problema în speță ar privi doar imputabilitatea, iar nu aspectul dacă aprecierea RegTP este obligatorie pentru Comisie în ceea ce privește fondul. Pe de altă parte, autoritățile de reglementare naționale ar avea un rol autonom în cadrul creării unui regim de concurență în sectorul telecomunicațiilor. În sfârșit, principiul

securității juridice ar impune ca o întreprindere dominantă care este supusă reglementării naționale să poate avea încredere în precizia reglementării.

69 Prin intermediul unei a doua critici, recurenta susține că, în speță, considerațiile cuprinse la punctele 111-119 din hotărârea atacată sunt lipsite de relevanță sau cuprind erori de drept. Astfel, raționamentul Tribunalului ar conduce la un cerc vicios nelegal, întrucât din rezultatul diferit la care a ajuns s-ar deduce că reclamanta nu avea dreptul să se încreadă în rezultatul examinării efectuate de RegTP. Pe de altă parte, noțiunea „subvenționare încrucișată” utilizată de aceasta din urmă nu ar fi creat nici cea mai mică îndoială în ceea ce privește exactitatea constatărilor sale. În plus, punctele 111-114 din această hotărâre ar cuprinde erori de drept pentru motivele deja precizate la punctul 66 din prezenta hotărâre.

70 Prin intermediul unei a treia critici, recurenta susține că, în mod contrar față de ceea ce a considerat Tribunalul la punctele 109 și 110 din hotărârea atacată, faptul că prețurile cu amănuntul pentru accesul la liniile analogice se întemeiau pe o autorizare a Ministerului Federal al Poștei și Telecomunicațiilor este lipsit de relevanță pentru examinarea imputabilității. În schimb, respingerea de către RegTP a imputării întemeiate pe o micșorare a marjei care restrânge concurența ar fi determinantă.

71 În ceea ce privește, în al doilea rând, perioada 1 ianuarie 2002-21 mai 2003, recurenta susține, prin intermediul unei prime critici, că hotărârea atacată este greșită, întrucât, precum pentru perioada precedentă, micșorarea marjei nu îi este imputabilă.

- 72 Prin intermediul unei a doua critici, recurenta consideră că hotărârea atacată cuprinde o contradicție între examinarea imputabilității încălcării și calculul micșorării marjei. Astfel, Tribunalul ar impune o „subvenționare încrucișată” între două piețe, și anume piața accesului în bandă îngustă, pe de o parte, și piața accesului în bandă largă, pe de altă parte, în timp ce, în cadrul calculării micșorării marjei, Tribunalul nu ar ține cont de veniturile pe care concurenții le obțin din serviciile de comunicații, în special pentru motivul că acestora nu li se poate opune posibilitatea unei „subvenționări încrucișate” între două piețe, și anume piața serviciilor de acces către abonați, pe de o parte, și piața serviciilor de comunicații, pe de altă parte.
- 73 Prin intermediul unei a treia critici, recurenta afirmă că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a făcut supoziții nefondate cu privire la posibilitatea de reducere a micșorării marjei. Constatarea, cuprinsă la punctul 149 din hotărârea atacată, potrivit căreia elasticitatea încrucișată a prețurilor nu determină dispariția marjei de manevră a reclamantei pentru a majora prețurile sale pentru ADSL, deși este exactă, este lipsită de relevanță. Cu toate acestea, Tribunalul nu ar fi examinat problema dacă și în ce măsură un abonat la o linie în bandă îngustă ar renunța să se transfere la o linie în bandă largă pentru motivul majorării prețului acesteia din urmă.
- 74 Comisia subliniază caracterul greșit al tezei centrale a recurente, potrivit căreia, pe de o parte, încălcarea nu îi este imputabilă întrucât faptele sunt în răspunderea autorității de reglementare naționale și, pe de altă parte, Comisia nu ar putea introduce o acțiune direct împotriva unei întreprinderi reglementate într-un caz care a făcut deja obiectul unei decizii a RegTP. În consecință, criticile recurente ar trebui respinse în totalitate.
- 75 În ceea ce privește Vodafone, aceasta susține că primul aspect al primului motiv este inadmisibil întrucât recurenta se limitează să repete argumentele pe care le-a invocat deja în cursul procedurii la Tribunal, cu unicul scop de a obține din partea Curții reexaminarea acestui argument. Cu titlu subsidiar, criticile recurente ar trebui respinse drept nefondate.

76 În cursul ședinței, Versatel a arătat de asemenea că Tribunalul a considerat în mod întemeiat că reclamanta dispunea de o marjă de manevră suficientă pentru a majora prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.

iii) Aprecierea Curții

77 Cu titlu introductiv, trebuie constatat că, prin intermediul prezentului aspect al primului motiv, recurenta, deși repetă în mod cert, în esență, argumentele prezentate în fața Tribunalului, impută în principal acestuia că a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a reținut un criteriu juridic greșit în ceea ce privește imputabilitatea încălcării în temeiul articolului 82 CE. Contrar susținerilor Vodafone, acest aspect al primul motiv este, așadar, admisibil, conform jurisprudenței citate la punctul 25 din prezenta hotărâre.

78 Cu privire la temeinicia primului aspect al primului motiv, trebuie arătat că recurenta reproșează, în esență, Tribunalului că a considerat că, în temeiul articolului 82 CE, acesteia îi era imputabilă micșorarea marjei constatată în decizia în litigiu, pentru simplul motiv că dispunea de o marjă de manevră pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați. Acest aspect al primului motiv, în ansamblu, se întemeiază în această privință pe premisa potrivit căreia o astfel de marjă de manevră nu este o condiție suficientă pentru aplicarea articolului 82 CE atunci când, precum în speță, practica tarifară în discuție a fost aprobată de autoritatea de reglementare națională competentă în materie de reglementare a sectorului telecomunicațiilor, și anume RegTP.

79 Or, o astfel de premisă este greșită.

- 80 Astfel, conform jurisprudenței Curții, doar în cazul în care o legislație națională impune întreprinderilor un comportament anticoncurențial sau creează un cadru juridic ce elimină orice posibilitate de comportament concurențial din partea acestora, articolele 81 CE și 82 CE nu sunt aplicabile. Într-o asemenea situație, astfel, restrângerea concurenței nu își are cauza în comportamente autonome ale întreprinderilor, după cum implică aceste dispoziții. În schimb, articolele 81 CE și 82 CE se pot aplica dacă se dovedește că legislația națională menține posibilitatea împiedicării, a restrângerii sau a denaturării concurenței prin comportamente autonome ale întreprinderilor (Hotărârea din 11 noiembrie 1997, Comisia și Franța/Ladbroke Racing, C-359/95 P și C-379/95 P, Rec., p. I-6265, punctele 33 și 34, precum și jurisprudența citată).
- 81 Posibilitatea de a exclude un comportament anticoncurențial determinat din domeniul de aplicare al articolelor 81 CE și 82 CE, pentru faptul că legislația națională existentă l-a impus întreprinderilor în cauză sau pentru că aceasta a eliminat orice posibilitate de comportament concurențial din partea respectivelor întreprinderi, nu a fost, așadar, admisă decât în mod restrictiv de către Curte (a se vedea Hotărârea din 20 martie 1985, Italia/Comisia, 41/83, Rec., p. 873, punctul 19, Hotărârea din 10 decembrie 1985, Stichting Sigarettenindustrie și alții/Comisia, 240/82-242/82, 261/82, 262/82, 268/82 și 269/82, Rec., p. 3831, punctele 27-29, precum și Hotărârea din 9 septembrie 2003, CIF, C-198/01, Rec., p. I-8055, punctul 67).
- 82 Astfel, Curtea a considerat că, dacă o lege națională se limitează la stimularea sau la facilitarea adoptării de către întreprinderi a unor comportamente anticoncurențiale autonome, articolele 81 CE și 82 CE sunt aplicabile în cazul acestor întreprinderi (Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia, 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663, punctele 36-73, precum și Hotărârea CIF, citată anterior, punctul 56).
- 83 Conform jurisprudenței Curții, întreprinderilor dominante le revine astfel o răspundere specială de a nu aduce atingere, prin comportamentul lor, unei concurențe reale și nedenaturate în cadrul pieței comune (Hotărârea din 9 noiembrie 1983, Nederlandse Banden-Industrie-Michelin/Comisia, 322/81, Rec., p. 3461, punctul 57).

- 84 Rezultă din aceasta că simpla împrejurare că recurenta ar fi fost stimulată, prin intervențiile unei autorități de reglementare naționale precum RegTP, să mențină în aplicare practicile sale tarifare care conduc la micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți nu poate, ca atare, să elimine în niciun fel răspunderea acesteia în temeiul articolului 82 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 30 ianuarie 1985, Clair, 123/83, Rec., p. 391, punctele 21-23).
- 85 Din moment ce, în pofida unor astfel de intervenții, recurenta dispunea de o marjă de manevră pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, Tribunalul a putut concluziona în mod corect, numai pentru acest motiv, că acesteia îi este imputabilă micșorarea marjei în discuție.
- 86 Or, în speță, trebuie constatat că, prin intermediul argumentelor pe care le dezvoltă în cadrul primului aspect al primului motiv, recurenta nu contestă existența unei astfel de marje de manevră. În special, recurenta nu contestă constatările efectuate de Tribunal, la punctele 97-105 și 121-151 din hotărârea atacată, potrivit căreia, în esență, ar fi putut introduce cereri de autorizare la RegTP în vederea modificării prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, mai precis a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă îngustă, în ceea ce privește perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, și a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă, în ceea ce privește perioada începând de la 1 ianuarie 2002.
- 87 În schimb, recurenta se limitează, prin diferitele sale critici, să evidențieze caracterul stimulat al intervenției RegTP, subliniind în special, pe de o parte, că această autoritate de reglementare națională a examinat ea însăși și a aprobat micșorarea marjei în discuție în raport atât cu dreptul național, cât și cu dreptul Uniunii privind telecomunicațiile, precum și cu articolul 82 CE și, pe de altă parte, că Bundesgerichtshof s-a pronunțat, într-o hotărâre din 10 februarie 2004, în sensul că recurenta nu se poate substitui RegTP pentru a aprecia dacă o practică tarifară este contrară articolului 82 CE.

- 88 Pentru motivele expuse la punctele 80-85 din prezenta hotărâre, astfel de împrejurări nu pot totuși în niciun fel să repună în discuție faptul că această practică tarifară este imputabilă recurentei, din moment ce nu se contestă că aceasta din urmă dispunea de o marjă de manevră pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, și, în consecință, astfel de împrejurări sunt inoperante pentru a contesta aprecierile efectuate de Tribunal cu privire la acest punct.
- 89 În special, recurenta nu poate imputa Tribunalului în această privință că nu a examinat dacă aceasta a avut o „conduită ilicită” prin faptul că nu a utilizat marja de manevră de care dispunea pentru a solicita autorizarea RegTP de a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați. Astfel, caracterul „culpabil” sau nu al unui asemenea comportament nu poate repune în discuție constatarea potrivit căreia recurenta dispunea de o marjă de manevră pentru a-l adopta, ci poate fi doar luat în considerare în cadrul stabilirii caracterului ilicit al acestui comportament, precum și în etapa stabilirii cuantumului amenzilor.
- 90 În definitiv, trebuie subliniat în această privință că, astfel cum a considerat Tribunalul la punctul 120 din hotărârea atacată, Comisia nu poate fi obligată în orice caz să respecte o decizie adoptată de o autoritate națională în aplicarea articolului 82 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 14 decembrie 2000, Masterfoods și HB, C-344/98, Rec., p. I-11369, punctul 48). În speță, recurenta nu contestă, de altfel, că deciziile RegTP nu sunt obligatorii pentru Comisie.
- 91 Desigur, nu se poate exclude, astfel cum observă recurenta, ca însăși autoritățile naționale de reglementare să fi încălcat articolul 82 CE coroborat cu articolul 10 CE, astfel încât Comisia ar fi putut introduce în acest temei o acțiune în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva statului membru în cauză. Totuși, o astfel de împrejurare este irelevantă în ceea ce privește marja de manevră de care dispunea

recurenta pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și, în consecință, astfel cum rezultă deja din cuprinsul punctelor 44-49 din prezenta hotărâre, aceasta este inoperantă în etapa prezentului recurs pentru a contesta aprecierile efectuate de Tribunal cu privire la imputabilitatea încălcării în sarcina recurentei.

- ⁹² Același lucru este valabil în privința împrejurării invocate de recurentă potrivit căreia reglementarea efectuată de RegTP are drept obiect să deschidă piețele relevante spre concurență. Astfel, este cert că această reglementare nu a privat în niciun fel recurenta de posibilitatea de a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și, în consecință, de posibilitatea de a adopta un comportament autonom căruia i se aplică articolul 82 CE, întrucât normele privind concurența prevăzute de Tratatul CE completează în această privință, prin exercitarea unui control *ex post*, cadrul normativ adoptat de legiuitorul Uniunii în vederea reglementării *ex ante* a piețelor telecomunicațiilor.

- ⁹³ De asemenea, trebuie respinsă critica potrivit căreia Tribunalul, pentru motivul elasticității încrucișate a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă și a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă îngustă, ar fi săvârșit o eroare de drept, la punctul 149 din hotărârea atacată, privind posibilitatea reclamantei de a reduce comprimarea marjei începând de la 1 ianuarie 2002, prin majorarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă. Astfel, după cum a constatat Tribunalul la același punct, această critică nu contrazice în niciun fel existența unei marje de manevră a reclamantei pentru a modifica prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă. Pe de altă parte, în măsura în care recurenta vizează, în rest, să conteste că această majorare a condus la un preț mediu cu amănuntul mai ridicat pentru serviciile de acces atât în bandă îngustă, cât și în bandă largă, trebuie, conform jurisprudenței citate la punctul 53 din prezenta hotărâre, ca prezenta critică să fie respinsă drept inadmisibilă, întrucât vizează să pună

în discuție, fără a invoca nici cea mai mică denaturare, aprecierea suverană a situației de fapt efectuată de Tribunal în hotărârea atacată.

- 94 În sfârșit, în ceea ce privește critica întemeiată pe o contradicție între motive, menționată la punctul 72 din prezenta hotărâre, nici aceasta nu poate fi reținută, întrucât se întemeiază pe o premisă greșită. Astfel, deși este adevărat că, în special la punctele 119 și 199-201 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins posibilitatea, în etapa calculării micșorării marjei, a unei subvenționări încrucișate între două piețe distincte, și anume piața serviciilor de acces către abonați și, respectiv, piața serviciilor de comunicații către abonați, este greșit să se considere că acesta ar fi impus o astfel de subvenționare încrucișată în etapa examinării imputabilității încălcării.
- 95 Astfel, la punctele 148-150 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a limitat în această privință să constate că marjă de manevră de care dispunea reclamanta pentru majorarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces în bandă largă era de natură să diminueze comprimarea marjei care rezultă din diferența dintre prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile cu amănuntul pentru totalitatea serviciilor de acces către abonați. Procedând astfel, Tribunalul nu a impus în niciun fel o practică de subvenționare încrucișată între serviciile de acces în bandă îngustă și serviciile de acces în bandă largă, și aceasta cu atât mai puțin cu cât, astfel cum se constată la punctul 148 din hotărârea atacată, fără ca recurenta să îl conteste în cadrul prezentului recurs, există, la nivelul serviciilor intermediare de acces la bucla locală, o singură piață de servicii distinctă, serviciile de acces furnizate la acest nivel permițând concurenților recurente să furnizeze abonaților lor atât serviciile de acces în bandă îngustă, cât și serviciile de acces în bandă largă, nefiind posibil, în plus, pentru motive tehnice, ca aceste din urmă servicii să fie propuse abonaților în mod izolat.
- 96 În consecință, primul aspect al primului motiv trebuie respins în totalitate ca fiind în parte inadmisibil și în parte inoperant sau nefondat.

b) Cu privire la al doilea aspect al primului motiv, privind principiul protecției încrederii legitime

i) Hotărârea atacată

⁹⁷ După ce a amintit la punctul 267 din hotărârea atacată că, în mai multe decizii luate în cursul perioadei în discuție, RegTP a considerat că și în cazul în care există o diferență negativă între prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală ale reclamantei și prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, recurgerea la subvenționarea încrucișată între serviciile de acces și serviciile de comunicații trebuia să le permită celorlalți operatori să ofere abonaților lor prețuri concurențiale, Tribunalul a constatat, la punctul 268 din hotărârea menționată, că deciziile RegTP nu cuprind nicio referire la articolul 82 CE și că din deciziile RegTP rezultă în mod implicit, dar necesar, că practicile tarifare ale reclamantei au efect anticoncurențial, întrucât concurenții reclamantei trebuie să recurgă la o subvenționare încrucișată pentru a putea rămâne competitivi pe piața serviciilor de acces.

⁹⁸ Din aceasta, Tribunalul a concluzionat, la punctul 269 din hotărârea atacată:

„În aceste condiții, deciziile RegTP nu au putut sta la baza unei încrederi legitime a reclamantei în sensul conformității cu articolul 82 CE a practicilor sale tarifare. Trebuie subliniat, pe de altă parte, că Bundesgerichtshof, în hotărârea din 10 februarie 2004 de anulare a hotărârii Oberlandesgericht Düsseldorf din 16 ianuarie 2002, a confirmat că «procedura administrativă de examinare [de către RegTP] nu exclude posibilitatea reală ca o întreprindere să prezinte un tarif prin care să abuzeze de

poziția sa dominantă și să obțină autorizarea din partea RegTP deoarece abuzul nu este descoperit în cursul procedurii de examinare»”.

ii) Argumentele părților

- 99 Recurenta consideră că Tribunalul a aplicat în mod greșit principiul protecției încrederii legitime. Astfel, întrucât prin deciziile RegTP s-a negat în mod repetat existența unei micșorări a marjei care restrânge concurența, acestea ar fi creat, în percepția sa, o încredere legitimă care trebuia să fie protejată privind legalitatea tarifelor sale.
- 100 În această privință, recurenta, prin intermediul unei prime critici, invocă faptul că problema dacă deciziile RegTP fac în mod expres referire la articolul 82 CE este lipsită de relevanță, întrucât aceasta din urmă a respins în orice caz existența unei micșorări a marjei care să restrângă concurența.
- 101 Prin intermediul unei a doua critici, recurenta arată că, în mod contrar considerațiilor Tribunalului de la punctele 267 și 268 din hotărârea atacată, nu rezultă nici din expunerea făcută de RegTP privind posibilitatea unei „subvenționări încrucișate” cu prețurile serviciilor de comunicații, nici din utilizarea expresiei „subvenționare încrucișată” că practicile sale tarifare au un efect anticoncurențial.
- 102 Prin intermediul unei a treia critici, recurenta susține că trimiterea, de la punctul 269 din hotărârea atacată, la o hotărâre a Bundesgerichtshof din 10 februarie 2004 este

lipsită de relevanță. Astfel, întrucât a fost adoptată ulterior perioadei de referință, această hotărâre nu poate fi determinantă pentru a stabili dacă recurenta avea dreptul să se încreadă în exactitatea deciziilor RegTP în perioada menționată. Dimpotrivă, recurenta ar fi putut deduce dintr-o hotărâre a Oberlandesgericht Düsseldorf din 16 ianuarie 2002 alte elemente care indicau că aceasta avea dreptul să se încreadă în deciziile RegTP, întrucât această instanță a considerat că deciziile RegTP excludeau orice încălcare a articolului 82 CE.

¹⁰³ Comisia susține că în timp ce declarațiile RegTP nu anticipează aprecierea sa în raport cu articolul 82 CE, acestea nu pot nici să întemeieze o încredere legitimă potrivit căreia Comisia va urma opinia RegTP. În consecință, criticile recurente ar trebui să fie respinse drept inoperante sau nefondate.

¹⁰⁴ Vodafone consideră că al doilea aspect al primului motiv este inadmisibil întrucât recurenta se limitează, în esență, să repete criticile deja invocate în fața Tribunalului privind importanța deciziilor anterioare ale RegTP, afirmațiile acesteia privind posibilitatea unei subvenționări încrucișate și semnificația unei hotărâri a Oberlandesgericht Düsseldorf. În orice caz, acest aspect ar fi nefondat, întrucât o încredere legitimă nu poate fi creată decât de autoritatea competentă pentru situația juridică în discuție.

iii) Aprecierea Curții

¹⁰⁵ Trebuie observat că, prin intermediul prezentelor critici, recurenta se limitează să susțină, fără a dezvolta argumente juridice de natură să demonstreze motivul pentru

care punctele 267-269 din hotărârea atacată ar cuprinde o eroare de drept, că deciziile adoptate de RegTP sau pronunțate de anumite instanțe naționale au putut întemeia în percepția sa încrederea legitimă că practicile sale tarifare erau conforme cu articolul 82 CE, repetând sau dezvoltând în această privință argumentele deja invocate în primă instanță în fața Tribunalului în vederea demonstrării unei încălcări de către Comisie a principiului protecției încrederii legitime.

¹⁰⁶ Trebuie constatat că, procedând în acest mod, recurenta urmărește, repunând astfel în discuție decizia în litigiu, să obțină o reexaminare a cererii introductive prezentate în fața Tribunalului și că, în consecință, conform jurisprudenței citate la punctul 24 din prezenta hotărâre, criticile sale sunt inadmisibile cu privire la acest punct.

¹⁰⁷ În rest, prin faptul că recurenta, în cadrul celei de a doua critici invocate, contestă că ar fi putut deduce din deciziile RegTP că practicile sale tarifare au produs un efect de restrângere a concurenței, trebuie constatat că aceasta urmărește să repună în discuție aprecierea situației de fapt efectuată de Tribunal fără a invoca nicio denaturare și că, în consecință, conform jurisprudenței citate la punctul 53 din prezenta hotărâre, o astfel de critică trebuie considerată ca fiind de asemenea inadmisibilă.

¹⁰⁸ În sfârșit, în măsura în care prin intermediul celei de a treia critici se urmărește să se repună în discuție pertinenta hotărârii pronunțate de Bundesgerichtshof la 10 februarie 2004, aceasta trebuie respinsă drept inoperantă, întrucât se referă la un motiv neesențial care vine în susținerea altor constatări efectuate de Tribunal (a se vedea în acest sens Hotărârea din 2 aprilie 2009, Bouygues și Bouygues Télécom/Comisia, C-431/07 P, Rep., p. I-2665, punctul 148 și jurisprudența citată).

¹⁰⁹ Astfel, după cum rezultă din utilizarea locuțiunii „pe de altă parte” la începutul celei de a doua fraze de la punctul 269 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a referit la

constatările efectuate în această hotărâre a Bundesgerichtshof cu unicul scop de a confirma concluzia care decurge din motivele prezentate la punctele 267 și 268 din hotărârea atacată și care figurează deja în prima frază de la punctul 269 menționat, potrivit căreia deciziile RegTP nu au putut întemeia în percepția recurentei încrederea legitimă că practicile sale tarifare erau conforme cu articolul 82 CE.

- 110 În consecință, al doilea aspect al primului motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte inoperant.

c) Cu privire la al treilea aspect al primului motiv, privind caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării articolului 82 CE

i) Hotărârea atacată

- 111 Tribunalul a respins motivul formulat de reclamantă întemeiat pe nemotivare cu privire la caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării, arătând, la punctul 286 din hotărârea atacată, că decizia în litigiu face trimitere la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 al Consiliului din 6 februarie 1962, Primul regulament de punere în aplicare a articolelor [81] și [82] din tratat (JO 1962, 13, p. 204, Ediție specială, 08/vol. 1, p. 3), care precizează, în primul său paragraf, condițiile care trebuie îndeplinite pentru aplicarea amenzilor de către Comisie, între care aceea privind caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării.

- 112 Pe de altă parte, Tribunalul a constatat la punctul 287 din această hotărâre că, în decizia în litigiu, Comisia a prezentat în detaliu motivele pentru care consideră că practicile tarifare ale reclamantei sunt abuzive în sensul articolului 82 CE, precum și motivele pentru care reclamanta trebuie considerată răspunzătoare pentru încălcarea constatată, deși autoritățile germane trebuie să aprobe tarifele acesteia.
- 113 Tribunalul a respins și motivul formulat de reclamantă întemeiat pe lipsa neglijenței și a conduitei ilicite intenționate. În această privință, Tribunalul a indicat, la punctul 296 din hotărârea atacată, că reclamanta nu putea să nu cunoască faptul că, în pofda deciziilor de autorizare ale RegTP, dispunea de o marjă de manevră reală pentru a reduce comprimarea marjei și nici faptul că această micșorare a marjei determina restrângeri grave ale concurenței, ținând seama în mod special de poziția sa de monopol pe piața serviciilor intermediare de acces la bucla locală și de poziția sa de cvasimonopol pe piața serviciilor de acces către abonați.
- 114 Pe de altă parte, Tribunalul a constatat, la punctul 298 din hotărârea atacată, că inițierea unei proceduri precontencioase împotriva Republicii Federale Germania nu afecta condițiile de aplicare a articolului 15 alineatul (2) primul paragraf din Regulamentul nr. 17, întrucât reclamanta nu putea să nu cunoască, pe de o parte, faptul că dispunea de o marjă de manevră reală pentru majorarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și, pe de altă parte, faptul că practicile sale tarifare împiedicau dezvoltarea concurenței pe piața serviciilor de acces la bucla locală, în cadrul căreia gradul de concurență era deja scăzut, în special ca urmare a prezenței sale.
- 115 În sfârșit, la punctul 299 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins critica întemeiată pe examinarea micșorării marjei de către RegTP pentru motivele prezentate la punctele 267-269 din această hotărâre, care fac obiectul punctelor 97 și 98 din prezenta hotărâre.

ii) Argumentele părților

- 116 Prin intermediul unei prime critici, recurenta susține că punctele 284-289 din hotărârea atacată încalcă cerințele articolului 253 CE, pornind în mod greșit de la principiul că imputarea unei neglijențe sau a unei conduite ilicite intenționate a fost suficient motivată în decizia în litigiu. Astfel, această decizie nu cuprinde nicio constatare de drept sau de fapt privind problema neglijenței sau a conduitei ilicite.
- 117 În primul rând, recurenta susține că nu este suficient, din punct de vedere juridic, ca, în al doilea paragraf din preambulul deciziei în litigiu, Comisia să facă trimitere la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17. Astfel, paragraful respectiv nu ar face parte din motivarea deciziei, ci doar ar indica temeiul juridic. În orice caz, un astfel de paragraf din preambul nu ar evidenția motivele pentru care Comisia consideră că încălcarea a fost săvârșită cu intenție sau din neglijență.
- 118 În al doilea rând, recurenta consideră că respectivele constatări de fond ale Comisiei la care Tribunalul se referă la punctul 287 din hotărârea atacată nu sunt de natură să motiveze imputarea unei încălcări a articolului 82 CE săvârșite cu intenție sau din neglijență, întrucât aceste considerații nu ar avea nicio legătură cu problema imputabilității subiective a comportamentului, și anume cu problema dacă recurenta putea sau nu putea să nu cunoască natura anticoncurențială a comportamentului său.
- 119 Prin intermediul unei a doua critici, recurenta susține că aprecierea de către Tribunal a existenței unei conduite ilicite este nemotivată, motivarea hotărârii atacate fiind în plus întemeiată pe aplicarea greșită a articolului 15 alineatul (2) primul paragraf din Regulamentul nr. 17. Astfel, ar lipsi imputabilitatea subiectivă a unei eventuale

încălțări a articolului 82 CE. Or, având în vedere deciziile RegTP și inexistența unui precedent în Uniunea Europeană, recurenta nu ar fi cunoscut caracterul pretins anticoncurențial al comportamentului său.

¹²⁰ În opinia recurenteii, considerațiile privind deciziile RegTP care figurează la punctele 267-269 din hotărârea atacată și la care Tribunalul face referire la punctul 299 din hotărârea menționată nu permit să se concluzioneze că aceasta a avut o conduită ilicită. Faptul că RegTP nu ar fi făcut referire în mod expres la articolul 82 CE nu ar fi determinant, întrucât aprecierea conduitei ilicite nu ar depinde de problema dacă întreprinderea în cauză este conștientă de faptul că prin comportamentul său se încalcă articolul 82 CE. Pe de altă parte, nici noțiunea de subvenționare încrucișată utilizată de RegTP, nici hotărârea Bundesgerichtshof din 10 februarie 2004 nu ar permite să se deducă existența unei conduite ilicite a recurenteii. În sfârșit, Tribunalul nu ar fi examinat concluziile la care reclamanta avea dreptul să ajungă în raport cu comportamentul global al Comisiei care rezultă nu doar din inițierea unei proceduri în constatarea neîndeplinirii obligațiilor împotriva Republicii Federale Germania, ci și din faptul că recurenta ar fi fost informată de Comisie cu privire la intenția acesteia de a nu continua procedura inițiată împotriva sa.

¹²¹ Comisia susține că reglementarea sectorului nu este pertinentă decât pentru a se stabili dacă recurenta cunoștea caracterul ilegal al comportamentului său, însă nu pentru a se determina caracterul intenționat al încălcării. În consecință, al treilea aspect al primului motiv ar fi inoperant sau, în orice caz, nefondat.

¹²² Vodafone consideră că recurenta repetă argumentele invocate în fața Tribunalului pentru a explica faptul că nu a existat nicio conduită ilicită. În orice caz, argumentele recurenteii ar fi inadmisibile în măsura în care aceasta solicită ca, în cadrul examinării

motivării acestei hotărâri, Curtea să substituie, pentru motive de echitate, prin propria apreciere pe aceea a Tribunalului. În rest, acest aspect ar fi nefondat.

iii) Aprecierea Curții

¹²³ Cu titlu introductiv, trebuie constatat că prezentele critici, chiar dacă repetă în parte argumentele prezentate în fața Tribunalului, sunt admisibile, conform jurisprudenței citate la punctul 25 din prezenta hotărâre, în măsura în care vizează să impute acestuia că a reținut un criteriu juridic greșit pentru aplicarea condiției privind caracterul din neglijență sau intenționat al încălcării și pentru controlul respectării acestei condiții de către Comisie în ceea ce privește obligația de motivare care îi revine. Pe de altă parte, trebuie amintit că problema dacă motivarea unei hotărâri a Tribunalului este suficientă reprezintă o problemă de drept care poate fi invocată, ca atare, în cadrul unui recurs (a se vedea în special Hotărârea din 9 septembrie 2008, FIAMM și FIAMM Technologies/Consiliul și Comisia, C-120/06 P și C-121/06 P, Rep., p. I-6513, punctul 90).

¹²⁴ În ceea ce privește, în primul rând, criticile privind temeinicia aprecierilor efectuate de Tribunal, trebuie amintit, referitor la problema dacă încălcările au fost săvârșite cu intenție sau din neglijență și, prin urmare, pot fi sancționate printr-o amendă în temeiul articolului 15 alineatul (2) primul paragraf din Regulamentul nr. 17, că rezultă din jurisprudența Curții că această condiție este îndeplinită atunci când întreprinderea în cauză nu poate să nu cunoască faptul că are un comportament de natură anticoncurențială, indiferent dacă a avut sau nu a avut cunoștință de încălcarea normelor din tratat privind concurența (a se vedea Hotărârea din 8 noiembrie 1983, IAZ International Belgium și alții/Comisia, 96/82-102/82, 104/82, 105/82, 108/82

și 110/82, Rec., p. 3369, punctul 45, precum și Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, citată anterior, punctul 107).

- 125 În speță, la punctele 296 și 297 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat că respectiva condiție era îndeplinită din moment ce, pe de o parte, reclamanta nu putea să nu cunoască faptul că, în pofida deciziilor de autorizare ale RegTP, dispunea de o marjă de manevră reală pentru stabilirea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și că, pe de altă parte, micșorarea marjei determina restricții grave privind concurența, ținând seama de poziția sa de monopol pe piața cu ridicata a serviciilor intermediare de acces la bucla locală și de poziția sa de cvasimonopol pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces pentru abonați.
- 126 Trebuie constatat că un astfel de raționament, ce se întemeiază pe constatări de fapt care, în lipsa invocării unei denaturări, țin de aprecierea suverană a situației de fapt de către Tribunal, nu cuprinde nicio eroare de drept.
- 127 Astfel, în măsura în care recurenta impută Tribunalului că nu a ținut cont de deciziile RegTP și de inexistența unui precedent în Uniune, este suficient să se constate că astfel de argumente vizează doar să demonstreze necunoașterea de către recurentă a caracterului nelegal al comportamentului imputat în decizia în litigiu în raport cu articolul 82 CE. În consecință, în temeiul jurisprudenței citate la punctul 124 din prezenta hotărâre, astfel de argumente trebuie respinse drept nefondate.
- 128 Aceeași situație se regăsește în cazul criticii întemeiate pe neluarea în considerare de către Tribunal a inițierii procedurii precontencioase în temeiul articolului 226 CE împotriva Republicii Federale Germania. Astfel, o asemenea împrejurare, chiar admitând că recurenta ar fi fost informată de Comisie cu privire la intenția acesteia

de a nu continua împotriva sa procedura privind încălcarea în temeiul articolului 82 CE, nu afectează în niciun mod constatarea potrivit căreia recurenta nu putea să nu cunoască natura anticoncurențială a comportamentului său. În consecință, Tribunalul, fără a săvârși o eroare de drept, a considerat, la punctul 298 din hotărârea atacată, că inițierea procedurii în discuție nu avea efecte asupra caracterului intenționat sau din neglijență al unei încălcări în sensul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17.

¹²⁹ În ceea ce privește critica invocată de recurentă împotriva punctului 299 din hotărârea atacată, se impune ca, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 108 din prezenta hotărâre, aceasta să fie respinsă drept inoperantă, întrucât se referă la un motiv neesențial ce susține constatările efectuate la punctele 296 și 297 din hotărârea atacată, care sunt suficiente pentru a demonstra caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării.

¹³⁰ În ceea ce privește, în al doilea rând, criticile referitoare la controlul de către Tribunal al motivării deciziei în litigiu cu privire la caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării, trebuie amintit că obligația de motivare prevăzută la articolul 253 CE constituie o normă fundamentală de procedură care trebuie diferențiată de problema temeiniciei motivării, aceasta din urmă ținând de legalitatea pe fond a actului litigios. Din această perspectivă, motivarea impusă la articolul 253 CE trebuie să fie adaptată naturii actului în cauză și trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul instituției care a emis actul, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile măsurii luate, iar instanței competente, să își exercite controlul (Hotărârea din 22 martie 2001, Franța/Comisia, C-17/99, Rec., p. I-2481, punctul 35).

¹³¹ Cerința motivării trebuie apreciată în funcție de împrejurările cauzei, în special de conținutul actului, de natura motivelor invocate și de interesul de a primi explicații propriu destinatarului actului sau altor persoane vizate în mod direct și individual

de acest act. Nu este obligatoriu ca motivarea să specifice toate elementele de fapt și de drept pertinente, în măsura în care problema dacă motivarea unui act respectă condițiile impuse de articolul 253 trebuie să fie apreciată nu numai prin prisma modului de redactare, ci și în raport cu contextul său, precum și cu ansamblul normelor juridice care reglementează materia respectivă (a se vedea în special Hotărârea din 2 aprilie 1998, Comisia/Sytraval și Brink's France, C-367/95 P, Rec., p. I-1719, punctul 63, precum și Hotărârea din 10 iulie 2008, Bertelsmann și Sony Corporation of America/Impala, C-413/06 P, Rep., p. I-4951, punctul 166).

132 În speță, în ceea ce privește motivarea deciziei în litigiu, Tribunalul a constatat, pe de o parte, la punctul 286 din hotărârea atacată, că decizia menționată face trimitere la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, care se referă la condițiile ce trebuie îndeplinite pentru aplicarea amenzilor de către Comisie, printre care și aceea privind caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării, și, pe de altă parte, la punctul 287 din hotărârea menționată, că în aceeași decizie Comisia prezintă în detaliu motivele pentru care consideră că practicile tarifare ale reclamantei sunt abuzive și motivele pentru care reclamanta trebuie considerată răspunzătoare pentru încălcarea constatată, în pofida faptului că autoritățile de reglementare naționale trebuie să aprobe tarifele acesteia.

133 Întrucât aceste constatări evidențiază motivele pentru care a fost adoptată decizia în litigiu, acestea au permis recurenteii să cunoască raționamentul Comisiei referitor la aplicarea în privința recurenteii a condițiilor de inițiere a procedurii prevăzute la articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 pentru aplicarea amenzilor. Prin urmare, Tribunalul a putut, fără a încălca articolul 253 CE, să deducă din acestea că decizia în litigiu a fost suficient motivată cu privire la acest punct în raport cu cerințele care decurg din această dispoziție. Critica recurenteii în această privință este, așadar, nefondată.

- 134 În măsura în care recurenta adaugă în această privință că respectivele constatări ale Comisiei preluate la punctul 287 din hotărârea atacată nu sunt relevante pentru a stabili caracterul intenționat sau din neglijență al unei încălcări, este suficient să se constate că o astfel de critică, prin care se urmărește punerea în discuție a temeiniciei motivării reținute în decizia în litigiu, este, în temeiul jurisprudenței citate la punctul 24 din prezenta hotărâre, inadmisibilă în etapa prezentului recurs.
- 135 În al treilea rând, în ceea ce privește motivarea hotărârii atacate, trebuie amintit că obligația de motivare a hotărârilor rezultă din articolul 36 din Statutul Curții de Justiție, aplicabil Tribunalului în temeiul articolului 53 primul paragraf din același statut, și al articolului 81 din Regulamentul de procedură al Tribunalului (a se vedea Hotărârea din 4 octombrie 2007, *Naipes Heraclio Fournier/OAPI*, C-311/05 P, punctul 51 și jurisprudența citată).
- 136 Conform unei jurisprudențe constante, motivarea unei hotărâri trebuie să menționeze în mod clar și neechivoc raționamentul Tribunalului, astfel încât să dea posibilitatea persoanelor interesate să ia cunoștință de temeiurile deciziei adoptate, iar Curții să își exercite controlul judecătoresc (a se vedea în special Hotărârea din 14 mai 1998, *Consiliul/de Nil și Impens*, C-259/96 P, Rec., p. I-2915, punctele 32 și 33, precum și Hotărârea din 17 mai 2001, *IECC/Comisia*, C-449/98 P, Rec., p. I-3875, punctul 70).
- 137 În această privință, este suficient să se constate că, astfel cum rezultă deja din cuprinsul punctului 125 din prezenta hotărâre, punctele 296 și 297 din hotărârea atacată reflectă în mod clar și neechivoc raționamentul Tribunalului în ceea ce privește caracterul intenționat sau din neglijență al încălcării invocate. Prin urmare, critica întemeiată pe nemotivarea hotărârii atacate cu privire la acest punct este nefondată.

138 În consecință, al treilea aspect al primului motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte inoperant sau nefondat.

d) Concluzie cu privire la primul motiv

139 Rezultă din ansamblul considerațiilor anterioare că primul motiv trebuie respins în totalitate.

3. Cu privire la al doilea motiv, întemeiat pe erori de drept în aplicarea articolului 82 CE

140 Al doilea motiv invocat de recurentă se împarte în trei aspecte, privind pertinenta criteriului micșorării marjei pentru dovedirea unui abuz în sensul articolului 82 CE, caracterul adecvat al metodei de calcul al micșorării marjei și, respectiv, efectele micșorării marjei.

a) Hotărârea atacată

141 La punctele 153-207 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins criticile reclamantei prin care aceasta a invocat nelegalitatea metodei utilizate de Comisie pentru a constata existența unei micșorări a marjei.

142 În primul rând, la punctele 166-168 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins critica reclamantei potrivit căreia caracterul abuziv al unei micșorări a marjei nu ar putea rezulta decât din caracterul abuziv al prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați. Întrucât a constatat la punctul 166 din această hotărâre că, potrivit deciziei în litigiu, abuzul săvârșit de reclamantă constă în impunerea unor prețuri inechitabile sub forma unei micșorări a marjei în dezavantajul concurenților săi, Comisia considerând că există o astfel de micșorare a marjei abuzivă atunci când diferența dintre prețurile cu amănuntul ale unei întreprinderi care domină piața și prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare pentru prestații comparabile pe care le aplică concurenților săi este fie negativă, fie insuficientă pentru a acoperi costurile specifice ale produselor operatorului dominant pentru prestarea propriilor servicii cu amănuntul către abonați, Tribunalul a considerat, la punctul 167 din hotărârea menționată:

„Desigur, în decizia [în litigiu], Comisia stabilește numai existența marjei de manevră de care dispunea reclamanta pentru modificarea prețurilor sale cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați]. Totuși, caracterul abuziv al comportamentului reclamantei este legat de caracterul inechitabil al diferenței dintre prețurile sale [cu ridicata] pentru [serviciile intermediare de acces la bucla locală] și prețurile sale cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați], care se concretizează sub forma [unei micșorări a marjei]. Prin urmare, dat fiind abuzul constat în decizia [în litigiu], Comisia nu era obligată să demonstreze în decizia [în litigiu] că prețurile cu amănuntul ale reclamantei ar fi fost abuzive prin ele însele.”

143 În al doilea rând, la punctele 183-194 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins critica prin intermediul căreia reclamanta a imputat Comisiei că a calculat micșorarea marjei pe baza tarifelor și a costurilor întreprinderii dominante integrate vertical, făcând abstracție de poziția specifică a concurenților pe piață. În această privință, Tribunalul, după ce a subliniat, la punctul 185 din această hotărâre, că respectivul control pe care îl exercită cu privire la aprecierile economice complexe realizate de Comisie se limitează la verificarea respectării normelor de procedură și de motivare,

precum și a exactității materiale a situației de fapt, a inexistenței oricărei erori vădite de apreciere și a unui abuz de putere, a considerat în special următoarele:

„186 Mai întâi, trebuie amintit că, în decizia [în litigiu], Comisia a analizat dacă practicile tarifare ale întreprinderii dominante riscă să elimine de pe piață un operator economic la fel de performant ca întreprinderea dominantă. Așadar, în scopul de a aprecia dacă practicile tarifare ale reclamantei erau abuzive, Comisia s-a întemeiat numai pe tarifele și pe costurile reclamantei, iar nu și pe situația specifică a concurenților actuali sau potențiali ai reclamantei.

187 Astfel, potrivit Comisiei, «se poate concluziona în sensul existenței [unei micșorări abuzive a marjei] atunci când diferența dintre prețurile cu amănuntul ale unei întreprinderi care domină piața și tariful [cu ridicata] al [serviciilor] intermediare pentru prestații comparabile pe care îl aplică în privința concurenților săi este fie negativă, fie insuficientă pentru a acoperi costurile specifice ale produselor operatorului dominant pentru prestarea propriilor sale servicii către abonați pe piața [cu amănuntul]» [...]. În speță, [micșorarea marjei] ar fi abuziv[ă], întrucât reclamanta însăși «nu ar fi fost în măsură [...] să își ofere serviciile către abonați altfel decât în pierdere, dacă ar fi fost obligată să plătească, sub formă de transfer între societăți, tariful de acces la prestațiile intermediare interne pentru serviciile sale către abonați» [...] În asemenea condiții, «concurenții [care] sunt la fel de performanți» precum reclamanta pot «oferi serviciile de conectare a abonaților la un preț competitiv numai dacă pot să îl compenseze din altă parte» [...].

188 [T]rebuie constatat că, deși, până în prezent, instanța comunitară nu s-a pronunțat încă în mod explicit cu privire la metoda care trebuie aplicată pentru a determina existența [unei micșorări a marjei], reiese totuși cu claritate din jurisprudență că acest caracter abuziv al practicilor tarifare ale unei

întreprinderi dominante este în principiu determinat prin referire la propria situație și, în consecință, prin referire la propriile tarife și costuri, iar nu prin referire la situația concurenților actuali sau potențiali.

[...]

- 192 Trebuie adăugat că orice altă abordare ar risca să încalce principiul general al securității juridice. Astfel, dacă legalitatea practicilor tarifare ale unei întreprinderi dominante ar depinde de situația specifică a întreprinderilor concurente, în special din perspectiva structurii costurilor acestora, care reprezintă date în general necunoscute întreprinderii dominante, aceasta din urmă nu ar fi în măsură să aprecieze legalitatea propriilor comportamente.
- 193 Așadar, în mod întemeiat, Comisia și-a fundamentat analiza privind caracterul abuziv al practicilor tarifare ale reclamantei numai prin referire la situația specifică a reclamantei și, în consecință, prin referire la tarifele și la costurile acesteia.
- 194 Întrucât trebuie analizat dacă reclamanta însăși sau o întreprindere la fel de eficientă ca aceasta ar fi fost în măsură să își ofere serviciile către abonați, fără a fi în pierdere, dacă ar fi fost obligată în prealabil să achite, sub forma unui transfer între societăți, astfel de tarife aferente unor [servicii] intermediare interne, nu poate fi admis argumentul reclamantei potrivit căruia concurenții săi nu urmăresc să reproducă structura clientelei acesteia și pot obține venituri suplimentare provenite din produse inovatoare pe care numai aceștia le

oferă pe piață și în legătură cu care reclamanta nu oferă, de altfel, nicio precizare. Pentru aceleași motive, nu poate fi admis nici argumentul potrivit căruia concurenții pot exclude posibilitatea de (pre-)selectare.”

144 În al treilea rând, la punctele 195- 206 din aceeași hotărâre, Tribunalul a respins critica potrivit căreia Comisia nu ținuse cont decât de veniturile obținute din totalitatea serviciilor de acces, cu excluderea veniturilor obținute din alte servicii, în special a celor care provin din comunicații.

145 În această privință, mai întâi Tribunalul a arătat, la punctul 196 din hotărârea atacată, că Directiva 96/19, care face distincție, în ceea ce privește structura tarifelor operatorilor tradiționali, între taxa inițială de conectare, abonamentul lunar și tarifele locale, naționale și internaționale, urmărește realizarea unei reechilibrări tarifare între aceste diferite elemente în funcție de costurile reale, în scopul de a permite exercitarea unei depline concurențe pe piața telecomunicațiilor, și că, în mod concret, această operațiune trebuia să ia forma unei reduceri a tarifelor comunicațiilor naționale și internaționale și a unei majorări a taxei de conectare, a abonamentului lunar și a prețului comunicațiilor locale. La punctul 197 din hotărâre, Tribunalul a concluzionat cu privire la aceasta că, astfel, Comisia subliniase în mod întemeiat că luarea în considerare separată a prețului de acces și a prețului comunicațiilor este, așadar, cuprinsă deja în principiul restructurării tarifare prevăzute de dreptul Uniunii.

146 În continuare, Tribunalul a amintit, la punctul 198 din hotărârea atacată, că un sistem de concurență nedegradată între reclamantă și concurenții acesteia poate fi garantat numai dacă este asigurată egalitatea de șanse între diferiții operatori economici. În această privință, Tribunalul a considerat următoarele:

„199 Deși se poate admite, din punctul de vedere al abonatului, că serviciile de acces și de comunicații constituie un tot unitar, totuși, pentru concurenții reclamantei,

prestarea de servicii de comunicații către abonat prin intermediul rețelei fixe a reclamantei presupune accesul la bucla locală. Egalitatea de șanse dintre operatorul tradițional proprietar al rețelei fixe, precum reclamanta, pe de o parte, și concurenții acesteia, pe de altă parte, presupune, așadar, ca prețurile pentru serviciile de acces să fie stabilite la un nivel care să îi așeze pe concurenți pe o poziție de egalitate cu operatorul tradițional în ceea ce privește furnizarea serviciilor de comunicații. Această egalitate de șanse este asigurată numai dacă operatorul tradițional își stabilește prețurile cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați] la un nivel care să permită concurenților – prezumați a fi la fel de performanți ca și operatorul tradițional – să preia totalitatea costurilor legate de [serviciile intermediare de acces la bucla locală] în prețurile lor cu amănuntul. Totuși, dacă operatorul tradițional nu respectă acest principiu, întreprinderile nou-intrate pe piață nu pot oferi servicii de acces abonaților lor decât în pierdere. În consecință, acestea ar fi constrânse să compenseze pierderile suferite la nivelul accesului la bucla locală prin creșterea tarifelor la nivelul comunicațiilor, ceea ce ar denatura de asemenea condițiile de concurență pe piața comunicațiilor.

200 Prin urmare, deși ar trebui să fie exact, astfel cum pretinde reclamanta, că, din punctul de vedere al abonatului, serviciile de acces și de comunicații constituie un «cluster», Comisia a putut considera în mod întemeiat în considerentul [(119)] al deciziei [în litigiu] că, pentru a aprecia dacă practicile tarifare ale reclamantei denaturează concurența, trebuia analizată existența [unei micșorări a marjei] numai la nivelul serviciilor de acces, așadar fără a include tarifele comunicațiilor în calculul său.

201 Pe de altă parte, calculul compensator dintre tarifele pentru acces și tarifele pentru comunicații la care face referire reclamanta confirmă deja faptul că reclamanta și concurenții acesteia nu se găsesc pe poziție de egalitate în ceea ce

privește accesul la bucla locală, ceea ce constituie totuși condiția necesară a inexistenței denaturării concurenței pe piața comunicațiilor.

202 În orice caz, întrucât reclamanta și-a redus foarte mult prețurile pentru comunicații în perioada avută în vedere în decizia [în litigiu], nu se poate exclude ipoteza potrivit căreia concurenții să nu fi avut nici măcar posibilitatea economică de a efectua compensarea sugerată de reclamantă. Astfel, concurenții, care suportă deja un dezavantaj concurențial față de reclamantă la nivelul accesului la bucla locală, ar trebui să practice tarife pentru comunicații și mai scăzute decât reclamanta pentru a-i determina pe potențialii clienți să își rezilieze abonamentele la reclamantă în favoarea unui abonament încheiat cu aceștia.”

¹⁴⁷ Tribunalul a concluzionat cu privire la aceasta la punctul 203 din hotărârea atacată că, așadar, pentru a calcula micșorarea marjei, Comisia a luat în considerare în mod întemeiat numai veniturile aferente serviciilor de acces și a exclus veniturile aferente altor servicii, precum serviciile de comunicații.

¹⁴⁸ Pe de altă parte, după ce a precizat, la punctul 223 din hotărârea atacată, că eroarea de calcul admisă de Comisie în ceea ce privește calcularea costurilor specifice ale reclamantei nu a fost de natură să afecteze legalitatea deciziei în litigiu, întrucât caracterul inechitabil, în sensul articolului 82 CE, al practicilor tarifare ale reclamantei este legat de însăși existența unei micșorări a marjei, iar nu de amploarea exactă a acesteia, Tribunalul a respins, la punctele 234-244 din această hotărâre, criticile reclamantei privind lipsa efectului asupra pieței și a constatat în special următoarele:

„234 Potrivit Comisiei, practicile tarifare ale reclamantei au restrâns concurența pe piața serviciilor de acces către abonați. În decizia [în litigiu] [...], Comisia deduce această constatare chiar din existența [micșorării marjei]. Nu ar fi

necesară nicio demonstrare a unui efect anticoncurențial, deși aceasta efectuează, în subsidiar, o asemenea analiză în considerentele [(181)-(183)] ale deciziei [în litigiu].

- 235 Întrucât, până la intrarea unui prim concurent pe piața serviciilor de acces [cătore] abonați, în 1998, reclamanta deține un monopol de fapt pe această piață cu amănuntul, efectul anticoncurențial pe care Comisia este obligată să îl demonstreze se raportează la obstacolele eventuale care au putut fi create de practicile tarifare ale reclamantei în calea dezvoltării concurenței pe această piață.
- 236 În această privință, trebuie amintit, pe de o parte, că reclamanta este proprietara rețelei telefonice fixe din Germania și, pe de altă parte, că nu s-a contestat, astfel cum arată Comisia în considerentele [(83)-(91)] ale deciziei [în litigiu], că, la momentul adoptării respectivei decizii, în Germania nu exista nicio altă infrastructură care ar fi permis concurenților reclamantei să intre în mod viabil pe piața serviciilor de acces către abonați.
- 237 Având în vedere faptul că [serviciile] intermediare [de acces la bucla locală] ale reclamantei sunt [...] indispensabile pentru a permite unuia dintre concurenții acesteia să intre în concurență cu reclamanta pe piața [cu amănuntul] a serviciilor de acces [cătore] abonați, [o micșorare a marjei] între tarifele [cu ridicata] ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală] și tarifele cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați] ale reclamantei va aduce atingere, în principiu, dezvoltării concurenței pe piețele [cu amănuntul]. Astfel, dacă prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați ale reclamantei sunt inferioare tarifelor [cu ridicata] ale [serviciilor] sale intermediare [de

acces la bucla locală] sau dacă diferența dintre tarifele [cu ridicata] [ale acestor servicii] intermediare și [respectivele] tarife cu amănuntul ale reclamantei este insuficientă pentru a permite unui operator la fel de eficient ca și aceasta să își acopere costurile specifice pentru furnizarea serviciilor de acces către abonați, un concurent potențial la fel de eficient ca și reclamanta ar putea intra pe piața serviciilor de acces către abonați numai dacă ar suferi pierderi.

238 Desigur, astfel cum subliniază reclamanta, concurenții acesteia vor recurge în mod normal la o subvenționare încrucișată, în sensul că vor compensa pierderile suferite pe piața serviciilor de acces [către] abonați cu profiturile care vor rezulta din alte piețe, precum piețele comunicațiilor. Totuși, având în vedere faptul că reclamanta, în calitate de proprietară a rețelei fixe, nu are nevoie să recurgă la [servicii] intermediare [de acces la bucla locală] pentru a putea oferi servicii de acces către abonați și că, spre deosebire de concurenții acesteia, nu trebuie, așadar, ca urmare a practicilor tarifare ale unei întreprinderi dominante, să încerce să compenseze pierderi suferite pe piața serviciilor de acces către abonați, [micșorarea marjei] constatată în decizia [în litigiu] denaturează concurența nu numai pe piața accesului pentru abonați, ci și pe piața comunicațiilor [...]

239 Pe de altă parte, cotele de piață reduse dobândite de concurenții reclamantei pe piața serviciilor de acces către abonați, de la liberalizarea pieței prin intrarea în vigoare a TKG la 1 august 1996, dovedesc obstacolele pe care le-au creat practicile tarifare ale reclamantei în calea dezvoltării concurenței pe aceste piețe. [...]

240 În plus, nu se contestă că, dacă se iau în considerare numai liniile analogice, care reprezentau în Germania, la momentul adoptării deciziei [în litigiu], 75 % din totalul liniilor, cota concurenților reclamantei a scăzut de la 21 % în 1999 la 10 % în 2002 [...]

[...]

244 [...] În orice caz, omițând să susțină prin date prezența concurenților la nivel național, reclamanta nu invocă niciun element de natură să determine nevaliditatea constatărilor efectuate în considerentele [(180)-(183)] ale deciziei [în litigiu], potrivit cărora practicile sale tarifare aduc în mod efectiv atingere concurenței pe piața germană a serviciilor de acces către abonați.”

b) Cu privire la primul aspect al celui de al doilea motiv, referitor la pertinența criteriului micșorării marjei pentru dovedirea unui abuz în sensul articolului 82 CE

i) Argumentele părților

¹⁴⁹ Prin intermediul unei prime critici, recurenta susține că hotărârea atacată este nemotivată prin faptul că nu a fost examinat argumentul invocat de aceasta în primă instanță potrivit căruia, din cauza stabilirii tarifelor serviciilor intermediare de acces

la bucla locală de către RegTP, Comisia nu ar fi trebuit să aplice criteriul micșorării marjei. În această privință, hotărârea atacată s-ar întemeia pe un cerc vicios. Astfel, Tribunal ar aplica respectivul criteriu ales chiar de Comisie pentru a stabili elementele la care trebuie să se refere examinarea tarifelor recurente. Obiecția recurente s-ar referi totuși la o etapă anterioară a raționamentului, și anume la problema privind caracterul, în orice caz adecvat, al criteriului micșorării marjei ales de Comisie.

150 Prin intermediul unei a doua critici, recurenta susține că, la punctele 166-168 din hotărârea atacată, Tribunalul a aplicat în mod greșit articolul 82 CE, în măsura în care analiza micșorării marjei nu este de natură să demonstreze caracterul abuziv al tarifelor sale, întrucât tarifele cu ridicata ale serviciilor intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite în mod obligatoriu de autoritatea de reglementare națională competentă.

151 Recurenta consideră că, într-o astfel de situație, caracterul adecvat al criteriului efectului micșorării marjei depinde de nivelul tarifului cu ridicata al serviciilor intermediare de acces la bucla locală stabilit de această autoritate, care, în sine, în lipsa unei marje de manevră a întreprinderii reglementate, nu poate face obiectul unei imputări privind un abuz. Astfel, dacă autoritatea de reglementare națională stabilește un tarif cu ridicata exagerat pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, întreprinderea în poziție dominantă supusă reglementării ar fi obligată, la rândul său, să aplice un preț cu amănuntul exagerat pentru serviciile de acces către abonați în vederea asigurării unei marje adecvate. În acest caz, întreprinderea ar fi obligată să aleagă între două forme diferite de abuz, și anume o micșorare a marjei sau o majorare abuzivă a prețurilor. Întreprinderea în poziție dominantă nu ar putea, așadar, să evite săvârșirea unui abuz.

- 152 În opinia recurenteii, într-o situație precum în speță, întreprinderea în poziție dominantă nu săvârșește un abuz decât atunci când tariful cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați este, în sine, abuziv de redus.
- 153 Comisia consideră că hotărârea atacată este suficient motivată și, în rest, că argumentele recurenteii sunt nefondate.
- 154 În opinia Vodafone, independent de faptul că sunt inadmisibile criticile care fac parte din primul aspect al celui de al doilea motiv, în măsura în care constituie o repetare a argumentelor din primă instanță și se referă la o apreciere materială greșită, acestea sunt de asemenea lipsite de relevanță atât din punct de vedere material, cât și juridic.

ii) Aprecierea Curții

- 155 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în mod contrar susținerilor Vodafone, primul aspect al celui de al doilea motiv este admisibil, pentru identitate de motive cu ceea ce s-a considerat la punctul 123 din prezenta hotărâre, întrucât recurenta, deși repetă, în esență, argumentele prezentate în fața Tribunalului, impută acestuia că a săvârșit o eroare de drept prin faptul că a reținut un criteriu juridic greșit în vederea aplicării articolului 82 CE și a motivat în mod insuficient hotărârea atacată cu privire la acest punct.

156 Cu privire la temeinicia primului aspect al celui de al doilea motiv, trebuie constatat, referitor, în primul rând, la critica întemeiată pe nemotivarea hotărârii atacate, că recurenta impută în mod greșit Tribunalului că nu a răspuns în mod motivat, în această hotărâre, la argumentul său potrivit căruia criteriul micșorării marjei ar fi lipsit de relevanță atunci când, precum în speță, prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite de autoritatea de reglementare națională și, în consecință, că nu a motivat corespunzător cerințelor legale caracterul adecvat al alegerii de către Comisie a criteriului micșorării marjei pentru constatarea unui abuz în temeiul articolului 82 CE.

157 În această privință, trebuie amintit că, la punctele 166-168 din hotărârea atacată, Tribunalul a arătat că, în decizia în litigiu, Comisia, pe de o parte, a stabilit numai existența marjei de manevră de care dispunea reclamanta pentru modificarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și, pe de altă parte, a constatat că respectivul caracterul abuziv al comportamentului acesteia din urmă care constă în micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficiență precum ea însăși era legat de caracterul inechitabil al diferenței dintre prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și respectivele prețuri cu amănuntul, astfel încât Comisia nu era obligată să demonstreze caracterul abuziv al acestora din urmă. Pe de altă parte, la punctele 183-213 din această hotărâre, Tribunalul a explicat motivele pentru care criticile invocate de reclamantă împotriva metodei reținute de Comisie pentru calcularea acestei micșorări a marjei trebuiau să fie respinse.

158 Trebuie constatat că, procedând astfel, Tribunalul a precizat în mod implicit, dar și necesar, motivele pentru care, în speță, reglementarea invocată a prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală de către autoritățile de reglementare naționale nu era de natură să se opună posibilității ca practicile tarifare ale reclamantei să fie calificate drept abuzive în sensul articolului 82 CE.

- 159 Astfel, rezultă în mod clar din aceste diferite constatări efectuate la punctele 166-168 și 183-213 din hotărârea atacată că, potrivit Tribunalului, nu nivelul prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, care, astfel cum s-a arătat deja la punctele 48 și 49 din prezenta hotărâre, nu pot fi repuse în discuție în cadrul prezentului recurs, nici cel al prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați nu sunt contrare articolului 82 CE, ci diferența dintre acestea.
- 160 Conform jurisprudenței citate la punctele 135 și 136 din prezenta hotărâre, recurenta era, așadar, în măsură, în urma citirii acestor pasaje din hotărârea atacată, să cunoască motivele pentru care reglementarea invocată a prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală de către autoritățile de reglementare naționale era, în opinia Tribunalului, irelevantă pentru aplicarea în speță a articolului 82 CE în privința practicilor sale tarifare.
- 161 Din aceasta rezultă că punctele 166-168 din hotărârea atacată coroborate cu punctele 183-213 din hotărârea menționată conțin o motivare suficientă a rațiunilor pentru care Tribunalul a considerat că, în pofida stabilirii prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală de către autoritățile de reglementare naționale, alegerea de către Comisie a criteriului micșorării marjei a fost adecvată pentru a constata că practicile tarifare ale reclamantei erau abuzive în sensul articolului 82 CE.
- 162 În consecință, critica întemeiată pe nemotivarea hotărârii atacate trebuie să fie respinsă drept nefondată.

163 În ceea ce privește, în al doilea rând, critica întemeiată pe caracterul greșit al criteriului micșorării marjei pentru constatarea unui abuz în sensul articolului 82 CE, trebuie amintit că, astfel cum s-a precizat de la început la punctele 31 și 32 din prezenta hotărâre, prin intermediul acestei critici, recurenta nu contestă că o practică tarifară a unei întreprinderi dominante care determină micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți poate, în principiu, să constituie o practică abuzivă în sensul articolului 82 CE. Prin intermediul respectivei critici, aceasta susține, în schimb, că, în împrejurările din speță, din moment ce prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite de autoritățile de reglementare naționale, criteriul micșorării marjei, reținut în hotărârea atacată, nu este adecvat pentru a constata că practicile sale tarifare sunt abuzive în sensul articolului 82 CE.

164 În mod cert, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 38-43 din prezenta hotărâre, se impune ca instanța, în cadrul prezentului recurs, să se întemeieze pe ipoteza, reținută de Tribunal în hotărârea atacată, precum și de Comisie în decizia în litigiu, potrivit căreia recurenta nu dispune de o marjă de manevră pentru a modifica respectivele prețuri cu ridicata.

165 Având în vedere aceasta, pentru a demonstra caracterul inadecvat al criteriului micșorării marjei, recurenta nu poate, în cadrul prezentei critici, să se întemeieze pe premisa că prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt stabilite de autoritățile de reglementare naționale la un nivel excesiv. Astfel, chiar admitând, după cum a pretins recurenta în cursul ședinței, că plângerile concurenților care se află la originea adoptării deciziei în litigiu s-au întemeiat pe această împrejurare, trebuie să se considere că o asemenea premisă, așa cum s-a precizat deja la punctele 48 și 49 din prezenta hotărâre, depășește limitele prezentului recurs.

166 În consecință, nu trebuie examinată critica recurenței potrivit căreia caracterul greșit al criteriului micșorării marjei rezultă din faptul că, pentru a evita abuzul imputat, aceasta nu are altă alegere, în speță, ținând cont de nivelul excesiv al prețurilor sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, astfel cum sunt stabilite de autoritățile de reglementare naționale, decât să majoreze în mod abuziv prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați la un nivel excesiv, o astfel de critică întemeindu-se pe o premisă ipotetică ce nu face obiectul controlului Curții în cadrul recursului menționat.

167 Pe de altă parte, în măsura în care, în opinia recurenței, caracterul adecvat al micșorării marjei depinde de nivelul prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală stabilit de autoritatea de reglementare națională, trebuie arătat că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 166-168 din hotărârea atacată, caracterul abuziv în sensul articolului 82 CE al practicilor tarifare ale recurenței care constituie obiectul acestei hotărâri rezultă din caracterul inechitabil al diferenței, care determină o micșorare a marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți, dintre prețurile cu ridicata în discuție și prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați. Astfel cum a precizat Tribunalul la punctul 223 din hotărârea menționată, punct care nu a fost atacat în cadrul prezentului recurs, caracterul inechitabil, în sensul articolului 82 CE, al practicilor tarifare ale recurenței este, așadar, legat de însăși existența micșorării marjei, iar nu de amploarea exactă a acesteia.

168 Rezultă din aceasta că nivelul prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală este, în sine, lipsit de relevanță pentru a repune în discuție temeinicia constatărilor efectuate de Tribunal referitor la aplicarea articolului 82 CE în privința practicilor tarifare în discuție.

169 În schimb, în scopul de a examina temeinicia prezentei critici, trebuie analizat dacă Tribunalul a considerat în mod întemeiat, în special la punctele 166 și 168 din

hotărârea atacată, că, presupunând chiar că reclamanta nu dispune de o marjă de manevră pentru a modifica prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, practicile sale tarifare pot totuși să fie calificate drept abuzive în sensul articolului 82 CE atunci când, independent de aspectul dacă aceste prețuri cu ridicata și prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați sunt abuzive în sine, diferența dintre acestea are un caracter inechitabil, și anume, conform acestei hotărâri, atunci când respectiva diferență este negativă, fie insuficientă pentru a acoperi costurile specifice ale produselor reclamantei pentru prestarea propriilor servicii, astfel încât nu permite unui concurent la fel de eficient precum reclamanta să intre în concurență cu aceasta pentru furnizarea serviciilor de acces către abonați.

¹⁷⁰ În această privință, trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, articolul 82 CE este expresia obiectivului general atribuit acțiunii Comunității Europene, și anume stabilirea unui sistem care împiedică denaturarea concurenței pe piața comună. Astfel, poziția dominantă menționată la articolul 82 CE privește o situație de putere economică deținută de o întreprindere care îi permite să împiedice menținerea unei concurențe efective pe piața relevantă, dându-i posibilitatea de a avea, într-o măsură apreciabilă, un comportament independent față de concurenții săi, de clienții săi și, în sfârșit, de consumatori (a se vedea Hotărârea din 13 februarie 1979, Hoffmann-La Roche/Comisia, 85/76, Rec., p. 461, punctul 38, precum și Hotărârea din 2 aprilie 2009, France Télécom/Comisia, C-202/07 P, Rep., p. I-2369, punctul 103).

¹⁷¹ În speță, trebuie amintit că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 50-52 din prezenta hotărâre, recurenta nu contestă că deține o poziție dominantă pe ansamblul piețelor de servicii relevante, și anume atât pe piața cu ridicata a serviciilor intermediare de acces la bucla locală, cât și pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați.

- 172 În ceea ce privește caracterul abuziv al practicilor tarifare ale recurenței, trebuie arătat că articolul 82 al doilea paragraf litera (a) CE interzice în mod expres ca o întreprindere dominantă să impună direct sau indirect prețuri inechitabile.
- 173 Pe de altă parte, lista de practici abuzive care figurează la articolul 82 CE nu este limitativă, astfel încât practicile care sunt menționate în cadrul acestuia nu constituie decât exemple de abuzuri de poziție dominantă. Astfel, enumerarea practicilor abuzive conținute în această dispoziție nu epuizează modurile de exploatare abuzivă a poziției dominante interzise de tratat (a se vedea Hotărârea British Airways/Comisia, citată anterior, punctul 57 și jurisprudența citată).
- 174 În această privință, trebuie amintit că, prin interzicerea exploatării abuzive a unei poziții dominante, în măsura în care comerțul dintre statele membre poate fi afectat, articolul 82 CE vizează comportamentele unei întreprinderi în poziție dominantă care, pe o piață unde gradul de concurență este deja redus tocmai din cauza prezenței întreprinderii în cauză, au ca efect să împiedice menținerea gradului de concurență existent încă pe piață sau dezvoltarea acestei concurențe prin recurgerea la mijloace diferite de cele care guvernează o concurență normală între produse sau servicii pe baza prestațiilor operatorilor economici (a se vedea în acest sens Hotărârea Hoffman-La Roche/Comisia, citată anterior, punctul 91, Hotărârea Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia, citată anterior, punctul 70, Hotărârea din 3 iulie 1991, AKZO/Comisia, C-62/86, Rec., p. I-3359, punctul 69, Hotărârea British Airways/Comisia, citată anterior, punctul 66, și Hotărârea France Télécom/Comisia, citată anterior, punctul 104).
- 175 Rezultă din jurisprudența Curții că, pentru a determina dacă întreprinderea care deține o poziție dominantă a exploatat în mod abuziv această poziție prin aplicarea practicilor sale tarifare, trebuie să fie apreciate toate împrejurările și să se examineze dacă această practică urmărește să priveze cumpărătorul de posibilitățile de a-și alege sursele de aprovizionare sau să restrângă această posibilitate, să blocheze accesul

concurenților pe piață, să aplice partenerilor comerciali condiții inegale la prestații echivalente, creând astfel acestora un dezavantaj concurențial, sau să întărească poziția dominantă printr-o concurență denaturată (a se vedea în acest sens Hotărârea *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia*, punctul 73, și Hotărârea *British Airways/Comisia*, punctul 67).

¹⁷⁶ Astfel, întrucât articolul 82 CE vizează nu numai practicile care pot cauza un prejudiciu imediat consumatorilor, ci și pe cele care le cauzează un prejudiciu prin faptul că aduc atingere concurenței, întreprinderii care deține o poziție dominantă îi revine, după cum s-a amintit deja la punctul 83 din prezenta hotărâre, o răspundere specială de a nu aduce atingere prin comportamentul său unei concurențe efective și nedaturate pe piața comună (a se vedea în acest sens Hotărârea *France Télécom/Comisia*, citată anterior, punctul 105 și jurisprudența citată).

¹⁷⁷ Rezultă din aceasta că articolul 82 CE interzice în special unei întreprinderi în poziție dominantă să aplice practici tarifare care produc efecte de eliminare pentru concurenții săi la fel de eficienți, actuali sau potențiali, și anume practici care sunt apte să facă mai dificil, chiar imposibil, accesul pe piață al acestora din urmă, precum și să facă mai dificilă, chiar imposibilă, pentru cocontractanții acesteia alegerea între mai multe surse de aprovizionare sau între mai mulți parteneri comerciali, consolidând astfel poziția sa dominantă prin recurgerea la alte mijloace decât cele care fac parte dintr-o concurență pe merit. În această perspectivă, nu orice concurență prin prețuri poate, așadar, să fie considerată legală (a se vedea în acest sens Hotărârea *Nederlandsche Banden-Industrie-Michelin/Comisia*, punctul 73, Hotărârea *AKZO/Comisia*, punctul 70, și Hotărârea *British Airways/Comisia*, punctul 68).

¹⁷⁸ În speță, trebuie constatat că recurenta nu contestă că, presupunând chiar că aceasta nu dispune de o marjă de manevră pentru a modifica prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, diferența dintre acestea și prețurile

sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați poate produce un efect de eliminare pentru concurenții săi la fel de eficienți, actuali sau potențiali, din moment ce accesul acestora pe piețele de servicii relevante este cel puțin mai dificil ca urmare a micșorării marjei pe care o astfel de diferență o poate determina pentru aceștia.

- 179 Cu toate acestea, în cursul ședinței, recurenta a susținut că respectivul criteriu reținut în hotărârea atacată pentru constatarea unui abuz în sensul articolului 82 CE a obligat-o, în împrejurările din speță, ținând cont de reglementarea prețurilor sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală de către autoritățile de reglementare naționale, să majoreze prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, în detrimentul propriilor abonați.
- 180 În mod cert, astfel cum rezultă deja din cuprinsul punctelor 175-177 din prezenta hotărâre, articolul 82 CE vizează în special protecția consumatorului printr-o concurență nenedaturată (a se vedea Hotărârea din 16 septembrie 2008, Sot. Léloukas și alții, C-468/06-C-478/06, Rep., p. I-7139, punctul 68).
- 181 Cu toate acestea, simpla împrejurare că recurenta ar trebui să majoreze prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați pentru a evita micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți precum aceasta însăși nu este în niciun fel, în sine, de natură să elimine relevanța criteriului reținut în speță de Tribunal pentru a constata un abuz în temeiul articolului 82 CE.
- 182 Astfel, respectiva comprimare a marjei, întrucât reduce mai mult nivelul concurenței existente pe o piață, și anume a serviciilor de acces către abonați, deja redus tocmai

din cauza prezenței recurenței, și întrucât consolidează astfel poziția dominantă deținută de aceasta din urmă pe piața menționată, are de asemenea drept efect suportarea unui prejudiciu de către consumatori ca urmare a limitării posibilităților acestora de a alege și, în consecință, a perspectivei unei reduceri, pe termen mai lung, a prețurilor cu amănuntul din cauza concurenței exercitate de concurenții cel puțin la fel de eficienți pe piața respectivă (a se vedea în acest sens Hotărârea France Télécom/Comisia, citată anterior, punctul 112).

183 În aceste condiții, în măsura în care, astfel cum se amintește la punctele 77-86 din prezenta hotărâre, recurenta dispune de o marjă de manevră pentru a reduce sau a elimina o astfel de micșorare a marjei prin majorarea prețurilor sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați, Tribunalul, la punctele 166-168 din hotărârea atacată, a considerat în mod întemeiat că, având în vedere efectul de eliminare pe care îl poate determina pentru concurenții cel puțin la fel de eficienți precum recurenta, această micșorare a marjei poate în sine să constituie un abuz în sensul articolului 82 CE. În consecință, Tribunalul nu avea obligația să constate în plus că prețurile cu ridicata ale serviciilor intermediare de acces la bucla locală sau prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați erau în sine abuzive ca urmare, după caz, a caracterului excesiv sau de ruinare al acestora.

184 Rezultă din aceasta că critica recurenței întemeiată pe caracterul greșit al criteriului reținut de Tribunal pentru constatarea unui abuz în sensul articolului 82 CE trebuie respinsă ca fiind în parte inadmisibilă și în parte nefondată.

185 În consecință, primul aspect al celui de al doilea motiv trebuie să fie respins.

c) Cu privire la al doilea aspect al celui de al doilea motiv, privind caracterul adecvat al metodei de calcul al micșorării marjei

¹⁸⁶ Recurenta susține că, în cadrul analizei sale a metodei utilizate de Comisie pentru a calcula micșorarea marjei, hotărârea atacată cuprinde mai multe erori de drept, în măsura în care Tribunalul se întemeiază, în ceea ce privește mai multe aspecte centrale ale problemei, pe criterii care nu sunt compatibile cu articolul 82 CE. În această privință, recurenta invocă două critici întemeiate, pe de o parte, pe aplicarea greșită a criteriului concurentului la fel de eficient și, pe de altă parte, pe o eroare de drept care constă în faptul că serviciile de comunicații și celelalte servicii de telecomunicații nu au fost luate în considerare pentru calcularea micșorării marjei.

i) Cu privire la critica întemeiată pe aplicarea greșită a criteriului concurentului la fel de eficient

— Argumentele părților

¹⁸⁷ Recurenta susține că, având în vedere că nu ține cont de faptul că, în calitate de întreprindere în poziție dominantă, ea nu este supusă aceluiași condiții de reglementare precum concurenții săi și că, din motive materiale, situația sa concurențială este diferită de cea a concurenților săi, Tribunalul a aplicat în mod greșit la situația de fapt din prezenta cauză criteriul concurentului la fel de eficient, care se referă la propriile tarife și costuri ale întreprinderii dominante.

- 188 În opinia recurenteii, în mod contrar afirmațiilor Tribunalului de la punctul 188 din hotărârea atacată, nu situația întreprinderii în poziție dominantă este determinantă pentru aprecierea unui comportament din perspectiva articolului 82 CE, ci situația concurenților săi și posibilitatea lor de a concura la nivelul prestațiilor cu întreprinderea menționată, în considerarea condițiilor specifice ale concurenței pe piața relevantă.
- 189 În această privință, recurenta arată că, în mod cert, situația întreprinderii în poziție dominantă poate fi un indicator fiabil atunci când condițiile concurențiale tradiționale, materiale și juridice pe piață sunt identice pentru întreprinderea în poziție dominantă și concurenții acesteia din urmă, criteriul concurentului la fel de eficient putând în acest caz să constituie un instrument util, întrucât reduce promovarea concurenților ineficienți și sporește securitatea juridică pentru întreprinderea în poziție dominantă. Totuși, această situație nu se regăsește în cazul în care concurenții sunt supuși unor condiții juridice sau materiale diferite. Într-o astfel de situație, criteriul concurentului la fel de eficient ar trebui adaptat.
- 190 Or, în speță, recurenta arată că a fost obligată să preia toți abonații independent de atractivitatea economică a acestora. În plus, din punct de vedere juridic, aceasta ar fi fost obligată să ofere clienților săi (pre-)selectarea operatorului prin intermediul preselecției, și anume selectarea permanentă a operatorului sau „call-by-call”, adică selectarea operatorului de la caz la caz. Concurenții acesteia nu ar fi supuși acestor obligații și ar exclude în general (pre-)selectarea operatorului, comercializând, ca urmare a acestui fapt, conexiunile și comunicațiile ca un produs unic.
- 191 Recurenta consideră că, în temeiul acestor particularități ale cauzei, criteriul concurentului la fel de eficient ar fi trebuit să fie modificat. Dacă, pentru a stabili costurile și veniturile medii ale concurenților, ar fi posibil să se ia drept temelie tarifele cu ridicata ale serviciilor intermediare de acces la bucla locală și tarifele cu amănuntul reale

pentru serviciile de acces către abonați, precum și costurile specifice ale produselor recurente, nu ar fi justificat, în schimb, să se ia drept temei structura clientelei acesteia din urmă. În plus, în analiza micșorării marjei ar fi fost necesar să se integreze comunicațiile, precum și alte servicii de telecomunicații.

¹⁹² În opinia recurente, principiul securității juridice nu impune să nu se țină seama de disfuncțiile vădite la nivelul structurii clientelei acesteia din urmă sau de diferențele dintre condițiile de reglementare în care își exercită activitățile întreprinderea în poziție dominantă și concurenții acesteia.

¹⁹³ Comisia subliniază că recurenta nu se poate apăra afirmând că nu era la fel de eficientă precum concurenții săi, din moment ce dreptul concurenței nu protejează întreprinderile ineficiente. Argumentele recurente ar fi, așadar, nefondate.

¹⁹⁴ Vodafone susține că prezenta critică este inadmisibilă. Astfel, recurenta ar repeta argumentele pe care le-a invocat în fața Tribunalului și în cursul procedurii în fața Comisiei. În plus, aceasta ar invoca, în esență, critici care nu sunt supuse controlului Curții. În orice caz, criteriul concurentului la fel de eficient ar constitui criteriul adecvat pentru a verifica dacă un comportament poate conduce la efecte de excludere de pe piață. Argumentele recurente ar fi, așadar, nefondate.

— Aprecierea Curții

- ¹⁹⁵ Cu titlul introductiv, trebuie arătat că, în mod contrar susținerilor Vodafone, prezenta critică, deși reia în parte argumentele prezentate în primă instanță, este admisibilă întrucât, conform jurisprudenței citate la punctul 25 din prezenta hotărâre, impută Tribunalului că a reținut, prin recurgerea la criteriul concurentului la fel de eficient, deși recurența nu este supusă aceluiași condiții juridice și materiale precum concurenții săi, un criteriu juridic greșit în vederea aplicării articolului 82 CE în privința practicilor tarifare în discuție și, în consecință, că a săvârșit o eroare de drept cu privire la acest punct.
- ¹⁹⁶ Referitor la temeinicia acestei critici, trebuie amintit că, astfel cum rezultă din cuprinsul punctului 186 din hotărârea atacată și astfel cum rezultă și din cuprinsul punctelor 4 și 12 din prezenta hotărâre, criteriul concurentului la fel de eficient reținut de Tribunal în hotărârea atacată constă în a examina dacă practicile tarifare ale unei întreprinderi dominante riscă să elimine de pe piață un operator economic la fel de performant precum această întreprindere, întemeindu-se doar pe tarifele și pe costurile acesteia din urmă, iar nu pe situația specifică a concurenților acesteia actuali sau potențiali.
- ¹⁹⁷ În speță, astfel cum rezultă din cuprinsul punctului 169 din prezenta hotărâre, costurile recurenței au fost luate în considerare de Tribunal pentru a stabili caracterul abuziv al practicilor tarifare ale acesteia, în cazul în care diferența dintre prețurile sale cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile sale cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați era pozitivă. Într-un asemenea caz, astfel, Tribunalul a considerat că practicile tarifare respective puteau în mod întemeiat să fie considerate inechitabile de către Comisie în sensul articolului 82 CE, din moment ce diferența menționată era insuficientă pentru a acoperi costurile specifice ale produselor reclamantei pentru prestarea propriilor servicii.

- 198 În această privință, trebuie amintit că s-a considerat deja de către Curte că, pentru a evalua dacă practicile tarifare ale unei întreprinderi dominante pot elimina un concurent încălcându-se articolul 82 CE, trebuie reținut un criteriu întemeiat pe costurile și pe strategia întreprinderii dominante înseși (a se vedea Hotărârea AKZO/Comisia, citată anterior, punctul 74, și Hotărârea France Télécom/Comisia, citată anterior, punctul 108).
- 199 La Curtea a subliniat în special, în această privință, că o întreprindere dominantă nu poate astfel să elimine de pe piață întreprinderi care sunt poate la fel de eficiente precum aceasta, dar care, ca urmare a capacității lor financiare mai reduse, sunt incapabile să reziste la concurența care li se face (a se vedea Hotărârea AKZO/Comisia, citată anterior, punctul 72).
- 200 În speță, întrucât caracterul abuziv al practicilor tarifare în discuție în hotărârea atacată rezultă în același mod, astfel cum reiese din cuprinsul punctelor 178 și 183 din prezenta hotărâre, din efectul lor de eliminare a concurenților recurenteii, în consecință, Tribunalul a considerat la punctul 193 din hotărârea atacată, fără a săvârși o eroare de drept, că în mod întemeiat Comisia și-a putut întemeia analiza privind caracterul abuziv al practicilor tarifare ale reclamantei numai pe baza tarifelor și a costurilor acesteia.
- 201 Astfel, precum a constatat, în esență, Tribunalul, la punctele 187 și 194 din hotărârea atacată, întrucât un asemenea criteriu permite să se verifice dacă recurenta însăși ar fi fost în măsură să își ofere serviciile cu amănuntul către abonați altfel decât în pierdere, dacă ar fi fost obligată în prealabil să plătească propriile prețuri cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală, acesta era adecvat pentru a se determina dacă practicile tarifare ale recurentei ar avea un efect de eliminare a concurenților prin micșorarea marjei acestora.
- 202 O asemenea abordare este cu atât mai justificată cu cât, astfel cum a precizat, în esență, Tribunalul la punctul 192 din hotărârea atacată, aceasta este conformă și cu principiul general al securității juridice, din moment ce luarea în considerare a

costurilor întreprinderii dominante îi permite acesteia, având în vedere răspunderea specială care îi revine în temeiul articolului 82 CE, să aprecieze legalitatea propriilor comportamente. Astfel, deși o întreprindere dominantă cunoaște propriile costuri și tarife, aceasta nu le cunoaște, în principiu, pe cele ale concurenților săi.

- 203 Aceste constatări nu pot fi repuse în discuție de împrejurarea invocată de recurentă potrivit căreia concurenții săi sunt supuși unor condiții juridice și materiale mai puțin constrângătoare pentru a furniza propriile servicii de telecomunicații către abonați. Astfel, o asemenea împrejurare, presupunând că este dovedită, nu poate afecta nici faptul că o întreprindere dominantă precum recurenta nu poate să aplice practici tarifare de natură să elimine de pe piața relevantă concurenți cel puțin la fel de eficienți, nici faptul că, ținând cont de răspunderea specială în temeiul articolului 82 CE, o astfel de întreprindere trebuie să fie în măsură să stabilească ea însăși dacă practicile sale tarifare sunt conforme acestei dispoziții.
- 204 În consecință, trebuie respinsă critica formulată de recurentă întemeiată pe aplicarea greșită a criteriului concurentului la fel de eficient.

ii) Cu privire la critica întemeiată pe o eroare de drept care constă în faptul că serviciile de comunicații și celelalte servicii de telecomunicații nu au fost luate în considerare pentru calcularea micșorării marjei

— Argumentele părților

- 205 Prin intermediul acestei critici, recurenta susține că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a ținut cont, în cadrul analizei practicii tarifare în discuție, în

plus față de serviciile de acces către abonați, de serviciile de comunicații și de alte servicii de telecomunicații furnizate acestora. Această metodă nu ar fi compatibilă nici cu stadiul actual al științei economice, nici cu practica decizională a altor autorități competente din Europa și din Statele Unite. De asemenea, aceasta ar fi în contradicție cu realitățile pieței, având în vedere că nici abonații în cadrul alegerii operatorului lor, nici operatorii în cadrul structurii ofertei lor nu percep conexiunile în mod izolat.

²⁰⁶ În primul rând, recurenta susține în această privință că, din punct de vedere economic, analiza micșorării marjei nu oferă indicații privind un obstacol în calea concurenței decât atunci când ține de cont de totalitatea veniturilor și a costurilor aferente prestării serviciilor intermediare. Astfel, în cazul întreprinderilor ce oferă mai multe produse, care propun servicii intermediare ce pot fi utilizate pentru diferite servicii către abonați, analiza micșorării marjei ar trebui să fie efectuată la diferite niveluri de complexitate. În speță, analiza micșorării marjei reținută de Tribunal ar fi, așadar, incompletă. Or, concurenții recurente ar avea dreptul să excludă (pre)selectarea operatorilor și să ofere în mod grupat conexiuni, comunicații, precum și alte servicii furnizate prin intermediul buclei locale.

²⁰⁷ În al doilea rând, recurenta susține că punctele 196-202 din hotărârea atacată au la bază mai multe erori de drept. Problema dacă, în cadrul constatării unei micșorări a marjei, Comisia avea dreptul să nu țină cont de tarifele comunicațiilor ar depinde de aspectul juridic de principiu privind metoda care trebuie utilizată pentru a stabili existența unei micșorări a marjei în cazul întreprinderilor ce oferă mai multe produse. Tribunalul nu se poate sustrage acestei aprecieri prin sublinierea caracterului restrâns al controlului său.

- 208 În primul rând, recurenta susține că punctele 196 și 197 din hotărârea atacată privind principiul de drept al Uniunii referitor la restructurarea tarifară sunt greșite în drept.
- 209 Mai întâi, recurenta consideră că hotărârea atacată este în această privință în contradicție cu punctul 113 din această hotărâre, în care Tribunalul, pentru a motiva imputabilitatea încălcării în sarcina recurente, a subliniat că obiectivele reglementării privind sectorul telecomunicațiilor pot fi divergente în raport cu cele ale politicii Uniunii privind concurența. Or, la punctele 196 și 197 din aceeași hotărâre, Tribunalul deduce dintr-un principiu normativ că se impune o analiză distinctă a serviciilor de acces și a serviciilor de comunicații pentru calcularea micșorării marjei în raport cu articolul 82 CE.
- 210 În continuare, recurenta susține că punctele 196 și 197 din hotărârea atacată sunt insuficient motivate, întrucât Tribunalul nu prezintă motivele pentru care constatarea sa este exactă și nu examinează obiecțiile formulate de aceasta, în special faptul că principiul restructurării tarifare se aplică doar acesteia înseși și că respectivii concurenți ai acesteia oferă în mod grupat serviciile de acces și de comunicații.
- 211 În sfârșit, recurenta susține că punctele 196 și 197 din hotărârea atacată sunt greșite pe fond și încalcă articolul 82 CE. Astfel, pe de o parte, principiul restructurării tarifare nu ar furniza niciun criteriu pentru aplicarea articolului 82 CE, ci ar viza doar ca statele membre să diminueze sarcina financiară a întreprinderilor care au responsabilitatea furnizării unui serviciu universal. Pe de altă parte, întrucât recurenta nu este supusă acelorași condiții normative față de concurenții săi, principiul restructurării tarifare nu s-ar aplica decât acesteia. În schimb, acest principiu nu ar indica nimic cu privire la posibilitățile concurenților săi în materie de concurență. În consecință, principiul restructurării tarifare nu ar permite să se concluzioneze excluderea, pentru

motive normative, a regrupării serviciilor de acces și a serviciilor de telecomunicații legate de bucla locală în vederea unei analize a micșorării marjei.

- 212 În al doilea rând, recurenta susține că punctele 199-202 din hotărârea atacată privind egalitatea de șanse sunt greșite în drept.
- 213 Mai întâi, recurenta consideră că punctul 199 din hotărârea atacată nu este motivat corespunzător cerințelor legale, întrucât Tribunalul ar fi trebuit să examineze care servicii sunt bazate pe bucla locală în calitate de servicii intermediare, deoarece doar din rezultatul acestei examinări Tribunalul ar fi putut să tragă concluzii privind egalitatea de șanse dintre recurentă și unul sau altul dintre concurenți. Astfel, egalitatea de șanse ar fi asigurată atunci când o analiză globală a ansamblului tarifelor și costurilor tuturor serviciilor de telecomunicații bazate pe bucla locală evidențiază că prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală majorate cu valoarea costurilor specifice ale produselor nu depășesc prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați.
- 214 În continuare, recurenta invocă faptul că Tribunalul încalcă legile logicii. Astfel, la punctul 238 din hotărârea atacată, acesta ar porni de la principiul că reclamanta nu suportă nicio pierdere ca urmare a punerii la dispoziție către abonați a conexiunilor telefonice și că, în consecință, aceasta nu are obligația să efectueze o compensație prin intermediul unor venituri care provin din comunicații. Or, Tribunalul ar considera că prețurile serviciilor de acces către abonați ale reclamantei sunt inferioare prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și ar recunoaște că acestea sunt stabilite în funcție de costurile reclamantei. Presupunerea Tribunalului potrivit căreia reclamanta nu suportă niciun cost pentru servicii de acces ar fi, așadar, vădit greșită și incompatibilă cu premisele reținute de Tribunal.

- 215 Pe de altă parte, recurenta arată că respectivele considerații ale Tribunalului, de la punctul 202 din hotărârea atacată, sunt contradictorii. Astfel, punctul de vedere potrivit căruia concurenții săi ar trebui să practice tarife de comunicații și mai reduse decât ale acesteia pentru a încuraja clienții potențiali să rezilieze abonamentul încheiat cu reclamanta ar fi în contradicție directă cu criteriul concurentului la fel de eficient, potrivit căruia doar structura costurilor și a tarifelor recurente este determinantă.
- 216 În sfârșit, recurenta susține că Tribunalul aplică un criteriu juridic greșit în ceea ce privește repartizarea sarcinii probei, întrucât, la punctele 201 și 202 din hotărârea atacată, acesta se limitează să susțină că „nu se poate exclude” ipoteza potrivit căreia concurenții să nu fi avut posibilitatea de a compensa eventualele pierderi cauzate de conexiunile telefonice prin intermediul unor venituri provenite din comunicații, în timp ce reclamanta a urmărit să demonstreze, în cererea sa introductivă prezentată în primă instanță, că era posibil să se efectueze o subvenționare încrucișată.
- 217 Comisia consideră că, la punctele 195-207 din hotărârea atacată, Tribunalul a confirmat abordarea Comisiei fără a săvârși o eroare de drept. Aceasta solicită respingerea argumentelor recurente.
- 218 Vodafone susține că prezenta critică este inadmisibilă. Astfel, recurenta ar repeta argumentele pe care le-a invocat în fața Tribunalului și în cursul procedurii în fața Comisiei. În plus, aceasta ar invoca, în esență, critici care nu sunt supuse controlului Curții. În orice caz, Tribunalul ar fi examinat suficient criticile reclamantei.

— Aprecierea Curții

- 219 Cu titlu introductiv, trebuie arătat că, în mod contrar susținerilor Vodafone și pentru identitate de motive cu ceea ce s-a considerat la punctul 155 din prezenta hotărâre, această critică, deși repetă în parte argumentele prezentate în primă instanță, este admisibilă în măsura în care urmărește să impute Tribunalului că a reținut, prin recurgerea la criteriile restructurării tarifare și egalității șanselor, un criteriu juridic greșit în vederea aplicării articolului 82 CE în privința practicilor tarifare în discuție.
- 220 Cu privire la temeinicia acestei critici, trebuie constatat că, în măsura în care se referă, în primul rând, la caracterul pretins incomplet al analizei micșorării marjei efectuate de Tribunal, pentru motivul că aceasta nu ar recunoaște faptul că accesul la serviciile intermediare de acces la bucla locală permite concurenților să propună abonaților lor o ofertă grupată de servicii incluzând în special comunicațiile, critica menționată se întemeiază pe o interpretare greșită a hotărârii atacate.
- 221 Astfel, după cum rezultă în mod clar din cuprinsul punctelor 199 și 200 din această hotărâre, Tribunalul, contrar susținerilor recurente, nu a exclus în niciun fel ca, din punctul de vedere al abonatului, serviciile de acces și de comunicații să poată constitui în mod real un ansamblu, însă a considerat că, și dacă această situație s-ar regăsi în speță, Comisia avea dreptul să examineze existența unei micșorări a marjei doar la nivelul serviciilor de acces, fără a include serviciile de comunicații. Astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 196-201 din hotărârea atacată, Tribunalul a tras această concluzie în special din examinarea realizată de Comisie a principiilor restructurării tarifare și egalității șanselor.

- 222 Rezultă din aceasta că prezenta critică trebuie, în această măsură, să fie respinsă drept nefondată.
- 223 În al doilea rând, în măsura în care prezenta critică se referă la constatările efectuate de Tribunal privind principiul restructurării tarifare, trebuie, mai întâi, să se constate că Tribunalul nu a săvârșit nicio eroare de drept prin faptul că a ținut cont, la punctele 196 și 197 din hotărârea atacată, de un astfel de principiu, rezultat din reglementarea privind sectorul telecomunicațiilor, pentru a examina temeinicia aplicării de către Comisie a articolului 82 CE în privința practicilor tarifare ale recurenteii.
- 224 Astfel, din moment ce reglementarea privind sectorul telecomunicațiilor definește cadrul juridic aplicabil acestuia și, prin aceasta, contribuie la stabilirea condițiilor de concurență în care o întreprindere precum recurenta își exercită activitățile pe piețele relevante, reglementarea respectivă constituie, astfel cum rezultă deja din cuprinsul punctelor 80-82 din prezenta hotărâre, un element pertinent pentru aplicarea articolului 82 CE în privința comportamentelor adoptate de această întreprindere fie și pentru definirea piețelor relevante, pentru aprecierea caracterului abuziv al unor astfel de comportamente sau pentru stabilirea cuantumului amenzilor.
- 225 Această constatare nu este repusă în discuție de faptul, invocat de recurentă, că principiul restructurării tarifare se aplică doar în privința acesteia, iar nu și a concurenților săi. Astfel, pentru motivele prezentate la punctele 210-217 din prezenta hotărâre, în mod corect Tribunalul, pentru a stabili caracterul abuziv în raport cu articolul 82 CE al practicilor tarifare în discuție, s-a întemeiat, conform criteriului concurentului la fel de eficient, pe situația și pe costurile întreprinderii dominante.

- 226 În consecință, întrucât Tribunalul a constatat, la punctul 196 din hotărârea atacată, fără ca recurenta să conteste acest lucru în cadrul prezentului recurs, că reechilibrarea tarifară vizată prin reglementarea privind sectorul telecomunicațiilor a Uniunii trebuia să se concretizeze printr-o scădere a tarifelor comunicațiilor naționale și internaționale și printr-o majorare a abonamentului lunar și a prețului comunicațiilor locale, acesta putea în mod legal să deducă de aici, la punctul 197 din hotărârea sus-menționată, că luarea în considerare distinctă a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de acces și a prețurilor cu amănuntul pentru serviciile de comunicații în vederea stabilirii caracterului abuziv al practicilor tarifare în discuție ale recurenteii este cuprinsă în principiul restructurării tarifare.
- 227 Contrar susținerilor recurenteii, nu există nicio contradicție de motive între aceste din urmă constatări și cea care figurează la punctul 113 din hotărârea atacată, potrivit căreia reglementarea națională privind sectorul telecomunicațiilor poate avea obiective diferite de cele vizate de politica Uniunii privind concurența. Astfel, o asemenea împrejurare nu are legătură cu aspectul dacă reglementarea privind sectorul telecomunicațiilor poate fi luată în considerare în vederea aplicării articolului 82 CE în privința comportamentelor unei întreprinderi dominante. În special, aceasta nu implică în niciun fel, în mod contrar celor presupuse de recurentă, că reglementarea menționată ar putea fi complet ignorată în cadrul aplicării articolului 82 CE.
- 228 De asemenea în mod greșit, recurenta susține că Tribunalul a motivat în mod insuficient hotărârea atacată cu privire la acest aspect. Astfel, după cum rezultă din examinarea anterioară, Tribunalul a precizat clar, la punctele 196 și 197 din această hotărâre, în ce mod principiul restructurării tarifare constituie un element de natură să permită Comisiei să nu țină de cont de serviciile de comunicații în scopul de a calcula micșorarea marjei. Pe de altă parte, astfel cum rezultă din cuprinsul punctului 221 din prezenta hotărâre, Tribunalul a examinat, la punctele 199 și 200 din hotărârea atacată, argumentul recurenteii potrivit căruia concurenții săi oferă în mod grupat serviciile lor de acces și de comunicații. De asemenea, acesta a arătat, la punctele 186-194 din această hotărâre, motivele pentru care Comisia și-ar fi putut întemeia analiza pe caracterul abuziv al practicilor tarifare în discuție doar prin referire la situația specifică a reclamantei. Procedând astfel, Tribunalul a respectat cerințele ce rezultă din

articolul 36 din Statutul Curții, care îi sunt aplicabile în temeiul articolului 53 primul paragraf din același statut și al articolului 81 din Regulamentul său de procedură, astfel cum sunt amintite la punctele 135 și 136 din prezenta hotărâre.

229 Rezultă din aceasta că, în ceea ce privește aceste diferite puncte, prezenta critică trebuie respinsă drept nefondată.

230 În al treilea rând, în măsura în care prezenta critică se referă la constatările efectuate de Tribunal cu privire la egalitatea de șanse, trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței constante a Curții, un sistem de concurență nedenaturată nu poate fi garantat decât dacă este asigurată egalitatea de șanse între diferiții operatori economici (a se vedea în special Hotărârea din 13 decembrie 1991, GB-Inno-BM, C-18/88, Rec., p. I-5941, punctul 25, Hotărârea din 22 mai 2003, Connect Austria, C-462/99, Rec., p. I-5197, punctul 83, Hotărârea din 20 octombrie 2005, ISIS Multimedia Net și Firma O2, C-327/03 și C-328/03, Rec., p. I-8877, punctul 39, precum și Hotărârea din 1 iulie 2008, MOTOE, C-49/07, Rep., p. I-4863, punctul 51).

231 În speță, recurenta nu contestă că, astfel cum Tribunalul a constatat, în esență, în special la punctele 199, precum și 236 și 237 din hotărârea atacată, în lipsa unei infrastructuri alternative, accesul concurenților săi la serviciile intermediare de acces la bucla locală la rețeaua fixă deținută de reclamantă este indispensabil pentru a le permite să intre în mod viabil pe piețele cu amănuntul ale serviciilor către abonați și să exercite pe aceste piețe o concurență reală în raport cu reclamanta (a se vedea în acest sens Hotărârea Arcor, citată anterior, punctul 103).

232 Pe de altă parte, astfel cum s-a arătat la punctul 50 din prezenta hotărâre, recurenta nu contestă că atât piața cu ridicata a serviciilor intermediare de acces la bucla locală, cât și piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați constituie fiecare piețe distincte, în special în raport cu piețele cu amănuntul privind furnizarea altor servicii de telecomunicații. În plus, astfel cum s-a precizat la punctul 51 din prezenta hotărâre, recurenta nu contestă nici faptul că deține o poziție dominantă pe piața cu ridicata a serviciilor intermediare de acces la bucla locală și pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați.

233 În aceste condiții, la punctele 199 și 237 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat, fără a săvârși o eroare de drept, că egalitatea de șanse implică faptul ca reclamanta și concurenții acesteia cel puțin la fel de eficienți să aibă o poziție de egalitate pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați și că această situație nu se regăsește dacă prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală plătite reclamantei nu se pot repercuta asupra prețurilor cu amănuntul ale concurenților pentru serviciile de acces către abonați decât oferindu-le pe acestea din urmă în pierdere.

234 Astfel, întrucât piața cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați constituie o piață distinctă și întrucât serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt indispensabile unor concurenți cel puțin la fel de eficienți precum ea însăși pentru a intra în mod eficient în concurență pe această piață cu o întreprindere care, precum recurenta, deține pe aceasta o poziție dominantă care rezultă în mare parte din monopolul legal de care a beneficiat anterior liberalizării sectorului telecomunicațiilor, instituirea unui sistem de concurență nenedaturată impune ca această întreprindere dominantă să nu poată, prin intermediul practicilor sale tarifare pe această piață cu amănuntul, să creeze dintr-odată pentru concurenții săi cel puțin la fel de eficienți un dezavantaj concurențial pe piața menționată de natură să împiedice sau să restrângă accesul acestora la respectiva piață sau dezvoltarea activităților lor pe aceasta din urmă.

- 235 Aceasta cu atât mai mult cu cât, întrucât furnizarea eventuală de către acești concurenți a altor servicii de telecomunicații către abonați prin intermediul rețelei fixe a recurenteii impune și achiziționarea serviciilor intermediare de acces la bucla locală de la aceasta, respectivul dezavantaj concurențial pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați se repercutează în mod necesar, astfel cum Tribunalul a arătat, în esență, la punctul 199 din hotărârea atacată, pe piețele privind aceste alte servicii de telecomunicații.
- 236 Contrar susținerilor recurenteii, această din urmă împrejurare nu implică totuși ca veniturile care provin din aceste alte servicii de telecomunicații să trebuiască să fie luate în considerare pentru a examina dacă respectivii concurenți cel puțin la fel de eficienți ca recurenta se află într-o situație de inegalitate în condițiile de concurență pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați. Astfel, aceste alte servicii de telecomunicații fac parte din piețe distincte în raport cu această din urmă piață. În consecință, la punctul 199 din hotărârea atacată, Tribunalul a procedat în mod corect atunci când nu le-a inclus în analiza sa în scopul de a examina dacă egalitatea de șanse era respectată pe piața relevantă.
- 237 De asemenea în mod greșit, recurenta invocă o eroare de motivare cu privire la acest aspect. Astfel, raționamentul prezentat de Tribunal la punctele 199 și 237 din hotărârea atacată nu este afectat de nemotivare, întrucât permite recurenteii, conform jurisprudenței citate la punctele 135 și 136 din prezenta hotărâre, să cunoască motivele pentru care Tribunalul a considerat că egalitatea de șanse trebuia să fie asigurată pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați.
- 238 Trebuie de asemenea respinsă și susținerea privind încălcarea legilor logicii în măsura în care ar rezulta din cuprinsul punctului 238 din hotărârea atacată că Tribunalul s-ar întemeia pe premisa greșită și contradictorie că reclamanta nu suportă pierderi pe piața serviciilor de acces către abonați pe care ar trebui să le compenseze pe celelalte piețe, deși constată, pe de altă parte, că prețurile cu amănuntul ale reclamantei pentru

aceste servicii sunt inferioare prețurilor cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală stabilite pe baza costurilor acesteia.

- 239 Astfel, pe de o parte, trebuie amintit că, în conformitate cu ceea ce s-a precizat la punctele 48 și 49 din prezenta hotărâre, premisa de fapt a acestei argumentații nu poate fi considerată dovedită în cadrul prezentului recurs, întrucât aspectul dacă prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală sunt conforme costurilor recurenței nu face parte dintre motivele care au făcut obiectul dezbaterei în fața Tribunalului.
- 240 Pe de altă parte, trebuie constatat că, stabilind, la punctele 199 și 237 din hotărârea atacată, că practicile tarifare ale reclamantei pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonații îi situează de la început pe concurenții săi cel puțin la fel de eficienți într-o poziție de inegalitate în raport cu aceasta pe aceeași piață, determinând, astfel cum rezultă în special din cuprinsul punctelor 166-168 și 194 din această hotărâre, o micșorare a marjei concurenților respectivi în ceea ce privește serviciile de acces, Tribunalul a demonstrat în mod suficient că egalitatea de șanse nu era respectată pe piața relevantă și, în consecință, că pe această piață nu s-a asigurat un sistem de concurență nedenaturată. Așadar, Tribunalul nu avea în niciun fel obligația să examineze, în plus, dacă această egalitate era respectată pe alte piețe distincte, precum cea a serviciilor de comunicații și, în consecință, dacă, pe de altă parte, pe această piață se putea constata o încălcare a articolului 82 CE. Rezultă din aceasta că respectivele constatări efectuate de Tribunal la punctul 238 din hotărârea menționată au un caracter neesențial.
- 241 Rezultă din aceasta că, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 108 din această hotărâre, prezenta argumentație a recurenței trebuie să fie respinsă drept inoperantă.

242 În același mod, întrucât se îndreaptă împotriva unor motive neesențiale, criticile recurente privind punctele 201 și 202 din hotărârea atacată trebuie să fie respinse de asemenea. Astfel, la fel ca la punctul 238 din această hotărâre, și motivele menționate, introduse prin locuțiunile „pe de altă parte” și, respectiv, „în orice caz” se referă la problema neesențială privind măsura în care practicile tarifare în discuție au putut afecta condițiile de concurență pe celelalte piețe cu amănuntul decât piața serviciilor de acces către abonați.

243 Rezultă de aici că prezenta critică cu privire la aceste diferite puncte trebuie, așadar, să fie respinsă ca fiind, după caz, inoperantă sau nefondată.

244 În sfârșit, în rest, în măsura în care recurenta, prin intermediul celui de al doilea aspect al celui de al doilea motiv, impută Tribunalului că a efectuat un control excesiv de restrâns al deciziei în litigiu și că a reținut o metodă incompatibilă cu stadiul actual al științei economice, cu practica decizională a altor autorități competente și cu realitățile pieței, prezenta critică este, conform jurisprudenței citate la punctul 24 din prezenta hotărâre, inadmisibilă, întrucât nu identifică eroarea de drept care ar fi fost săvârșită de Tribunal.

245 În consecință, al doilea aspect al celui de al doilea motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte inoperant sau nefondat.

d) Cu privire la al treilea aspect al celui de al doilea motiv, privind efectele micșorării marjei

i) Argumentele părților

²⁴⁶ Prin intermediul unei prime critici, recurenta susține că Tribunalul respinge în mod întemeiat concepția Comisiei potrivit căreia nu ar fi necesară demonstrarea unui efect anticoncurențial. Totuși, în cadrul analizei sale a efectelor, Tribunalul s-ar întemeia, la punctul 237 din hotărârea atacată, pe o micșorare a marjei care ține cont doar de tarifele privind serviciile de acces. În plus, la punctul 238 din această hotărâre, Tribunalul s-ar întemeia pe premisa greșită potrivit căreia concurenții reclamanței sunt defavorizați în raport cu aceasta din urmă în ceea ce privește practicile de subvenționare încrucișată dintre serviciile de acces și serviciile de comunicații către abonați.

²⁴⁷ Prin intermediul unei a doua critici, recurenta susține că respectivele constatări ale Tribunalului privind efectele anticoncurențiale ale practicii în discuție cuprind erori de drept. Astfel, la punctul 239 din hotărârea atacată, Tribunalul s-ar limita să precizeze că respectiva cotă de piață a concurenților reclamanței pe piețele de servicii de acces în bandă largă, precum și de servicii de acces în bandă îngustă a rămas redusă, fără a efectua nicio constatare privind legătura de cauzalitate dintre aceste cote de piață și pretinsa micșorare a marjei. Or, în domeniul telecomunicațiilor, o pătrundere lentă pe piață a unor operatori de rețea nu ar fi surprinzătoare, ținând cont de investițiile necesare aferente infrastructurii rețelei buclei locale.

²⁴⁸ Pe de altă parte, recurenta consideră că, la punctul 240 din hotărârea atacată, Tribunalul a efectuat o interpretare greșită a considerentului (182) al deciziei atacate,

întrucât în acesta se menționează scăderea nu a cotei de piață a concurenților în sectorul liniilor analogice, ci a cotei de piață a liniilor analogice în ansamblul serviciilor de acces furnizate de concurenți abonaților.

²⁴⁹ Comisia contestă afirmația recurenteii potrivit căreia Tribunalul ar fi respins abordarea sa în ceea ce privește lipsa necesității de a dovedi un efect anticoncurențial în cazul unei micșorări a marjei. În orice caz, criticile recurenteii ar fi nefondate.

ii) Aprecierea Curții

²⁵⁰ În vederea examinării celui de al treilea aspect al celui de al doilea motiv, trebuie constatat de la început că, la punctele 234-244 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins în mod întemeiat argumentele Comisiei potrivit cărora însăși existența unei practici tarifare a unei întreprinderi dominante care conduce la micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți constituie o practică abuzivă în sensul articolului 82 CE, fără să fie necesară demonstrarea unui efect anticoncurențial.

²⁵¹ Astfel, trebuie amintit că, în conformitate cu jurisprudența citată la punctul 174 din prezenta hotărâre, prin interzicerea folosirii abuzive a unei poziții dominante deținute pe piață în măsura în care comerțul dintre statele membre poate fi afectat, articolul 82 CE vizează comportamentele unei întreprinderi în poziție dominantă care au ca efect să împiedice menținerea gradului de concurență existent încă pe

piață sau dezvoltarea acestei concurențe prin recurgerea la mijloace diferite de cele care guvernează o concurență normală între produse sau servicii pe baza prestațiilor operatorilor economici.

²⁵² În consecință, la punctul 235 din hotărârea atacată, Tribunalul s-a pronunțat în sensul că efectul anticoncurențial pe care Comisia este obligată să îl demonstreze în ceea ce privește anumite practici tarifare ale unei întreprinderi dominante care determină micșorarea marjei concurenților săi cel puțin la fel de eficienți se raportează la obstacolele eventuale care au putut fi create de practicile tarifare ale reclamantei în calea dezvoltării ofertei pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați și, în consecință, cu privire la gradul de concurență pe această piață.

²⁵³ Astfel, după cum rezultă deja din cuprinsul punctelor 177 și 178 din prezenta hotărâre, o practică tarifară precum cea în discuție în hotărârea atacată, adoptată de o întreprindere dominantă precum recurenta, constituie o practică abuzivă în sensul articolului 82 CE, din moment ce, întrucât produce efecte de eliminare pentru concurenții cel puțin la fel de eficienți precum aceasta prin micșorarea marjei acestora, este în măsură să facă mai dificil sau chiar imposibil accesul pe piața relevantă al acestor concurenți și să consolideze astfel poziția sa dominantă pe piața respectivă, în detrimentul intereselor consumatorilor.

²⁵⁴ În mod cert, atunci când o întreprindere dominantă pune în mod real în aplicare o practică tarifară care determină micșorarea marjei concurenților acesteia cel puțin la fel de eficienți al cărei obiect este să îi elimine pe aceștia de pe piața relevantă, împrejurarea că rezultatul așteptat nu este atins în cele din urmă nu poate elimina calificarea drept abuz în sensul articolului 82 CE. Totuși, în lipsa vreunui efect asupra situației concurențiale a concurenților, o practică tarifară precum cea în discuție nu poate fi

calificată drept practică de eliminare atunci când pătrunderea acestora din urmă pe piața relevantă nu devine în niciun fel mai dificilă prin intermediul acestei practici.

255 În speță, întrucât, astfel cum s-a constatat deja la punctul 231 din prezenta hotărâre, serviciile intermediare de acces la bucla locală furnizate de recurentă sunt indispensabile concurenților acesteia pentru a pătrunde în mod eficient pe piețele cu amănuntul ale furnizării serviciilor către abonați, în mod întemeiat Tribunalul, astfel cum rezultă deja din cuprinsul punctelor 233-236 din prezenta hotărâre, a considerat, la punctul 237 din hotărârea atacată, că o micșorare a marjei care rezultă din diferența dintre prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală și prețurile cu amănuntul ale serviciilor de acces către abonați aduce atingere, în principiu, dezvoltării concurenței pe piețele cu amănuntul ale serviciilor către abonați, din moment ce un concurent la fel de eficient precum reclamanta nu poate exercita activitățile sale pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați decât prin suportarea unor pierderi.

256 Or, recurenta nu a contestat această din urmă constatare. Pentru motivele deja prezentate la punctele 233-236 din prezenta hotărâre, critica în această privință, întemeiată pe neluarea în considerare a veniturilor care provin din furnizarea eventuală a altor servicii de telecomunicații către abonați, trebuie respinsă ca nefondată. În ceea ce privește critica referitoare la punctul 238 din hotărârea atacată, privind posibilitatea unei subvenționări încrucișate, aceasta trebuie respinsă drept inoperantă pentru motivele indicate la punctele 238-241 din prezenta hotărâre.

257 În plus, la punctul 239 din hotărârea atacată, Tribunalul a constatat – aspect care, în lipsa invocării unei denaturări, face parte din aprecierea suverană de către acesta a situației de fapt – că respectivele „cote de piață reduse dobândite de concurenți [...] pe piața [cu amănuntul] a serviciilor de acces către abonați, de la liberalizarea pieței prin intrarea în vigoare a TKG la 1 august 1996, dovedesc obstacolele pe care

le-au creat practicile tarifare ale reclamantei în calea dezvoltării concurenței pe aceste piețe”. În această privință, contrar susținerilor recurente, rezultă clar din expresia „au creat” că Tribunalul a constatat o legătură de cauzalitate între practicile tarifare ale recurente și cotele de piață reduse dobândite de concurenți. Critica recurente cu privire la acest punct este, așadar, nefondată.

258 Pe de altă parte, Tribunalul a concluzionat, la punctul 244 din această hotărâre – aspect care nu a fost de asemenea contestat în cadrul prezentului recurs – că reclamanta nu a invocat niciun element de natură să invalideze constatările efectuate în decizia în litigiu potrivit cărora practicile sale tarifare aduc în mod efectiv atingere concurenței de pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați.

259 În aceste condiții, trebuie considerat că Tribunalul a constatat în mod întemeiat că se stabilise de către Comisie că practicile tarifare în discuție ale reclamantei au determinat efecte concrete de eliminare a concurenților cel puțin la fel de eficienți precum reclamanta.

260 Această concluzie nu este repusă în discuție de critica formulată de recurentă cu privire la punctul 240 din hotărârea atacată. Astfel, deși Tribunalul ar fi efectuat, în această privință, o interpretare greșită a deciziei în litigiu, această eroare ar fi inoperantă în cadrul prezentului recurs, întrucât se referă la un motiv neesențial care susține în special punctele 237 și 239 din această hotărâre, care, după cum rezultă din examinarea anterioară, sunt suficiente ca să demonstreze că Tribunalul a constatat în mod întemeiat că practica tarifară în discuție a produs efecte de eliminare pe piața cu amănuntul a serviciilor de acces către abonați.

261 În consecință, al treilea aspect al celui de al doilea motiv trebuie respins ca fiind în parte inoperant și în parte nefondat.

e) Concluzie cu privire la al doilea motiv

262 Rezultă din ansamblul considerațiilor de mai sus că al doilea motiv trebuie să fie respins în totalitate.

4. Cu privire la al treilea motiv, întemeiat pe erori de drept în calcularea amenzilor ca urmare a neluării în considerare a reglementării tarifare

a) Hotărârea atacată

263 La punctele 306-321 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins motivele reclamantei întemeiate pe luarea în considerare insuficientă a reglementării tarifare în calcularea cuantumului amenzii și, respectiv, pe luarea în considerare insuficientă a circumstanțelor atenuante.

264 În ceea ce privește gravitatea încălcării, Tribunalul a considerat următoarele, la punctele 310-313 din hotărârea atacată:

- „310 Trebuie constatat că, spre deosebire de cele susținute de reclamantă, Comisia a putut califica încălcarea drept gravă pentru perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001 [...]. Astfel, practicile tarifare criticate consolidează barierele în calea intrării pe piețe recent liberalizate și pun astfel în pericol funcționarea adecvată a pieței comune. În acest scop, trebuie amintit că [L]iniile directoare [privind metoda de stabilire a amenzilor aplicate în temeiul articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 și al articolului 65 alineatul (5) din Tratatul CECO (JO 1998, C 9, p. 3, Ediție specială, 08/vol. 3, p. 69, denumite în continuare «liniile directoare»)] (punctul 1 A al doilea paragraf) califică comportamentele de excludere din partea unei întreprinderi în poziție dominantă drept încălcare gravă și chiar încălcare foarte gravă atunci când sunt săvârșite de o întreprindere în situație de cvasimonopol.
- 311 În ceea ce privește intervenția RegTP în stabilirea tarifelor reclamantei, trebuie amintit că, la determinarea nivelului sancțiunii, comportamentul întreprinderii în cauză poate fi apreciat în lumina circumstanței atenuante pe care o constituia cadrul juridic național [...]
- 312 În cursul ședinței, Comisia a explicat că reducerea amenzii cu 10%, care a fost acordată pentru a ține seama de faptul că «prețurile cu amănuntul [pentru serviciile de acces către abonați] și prețurile [cu ridicata] ale [serviciilor] intermediare [de acces la bucla locală ale reclamantei] [...] fac [...] obiectul unei reglementări sectoriale la nivel național» [considerentul (212) al deciziei în litigiu], se raportează la intervenția RegTP în stabilirea prețurilor reclamantei și

la împrejurarea că această autoritate națională a analizat problema existenței [unei micșorări a marjei] rezultat[e] din practicile tarifare ale reclamantei în mai multe rânduri în cursul perioadei avute în vedere în decizia [în litigiu].

313 Având în vedere marja de apreciere de care dispune Comisia la determinarea cuantumului amenzii [...], trebuie observat că elementele menționate la punctul anterior au fost luate în considerare în mod corect de către Comisie prin reducerea cu 10% a cuantumului de bază al amenziilor.”

²⁶⁵ În continuare, la punctele 315-320 din hotărârea atacată, Tribunalul a respins argumentele reclamantei potrivit cărora Comisia ar fi trebuit să îi aplice o amendă simbolică precum întreprinderii dominate în Decizia 2001/892/CE a Comisiei din 25 iulie 2001 privind o procedură de aplicare a articolului 82 din Tratatul CE (COMP/C-1/36.915 – Deutsche Post AG – Interceptarea corespondenței transfrontaliere) (JO L 331, p. 40 denumită în continuare „Decizia Deutsche Post”).

²⁶⁶ În această privință, Tribunalul a considerat în special, la punctele 317-319 din hotărârea atacată, următoarele:

„317 [...] trebuie constatat că situația reclamantei diferă în mod fundamental de situația întreprinderii avute în vedere în Decizia Deutsche Post.

318 Reiese, astfel, [...] [din] Decizia Deutsche Post [...] faptul că Comisia a decis că aplicarea doar a unei amenzi simbolice față de întreprinderea în cauză în acea decizie este adecvată pentru trei motive: în primul rând, întreprinderea în cauză a avut un comportament conform cu jurisprudența instanțelor germane, în al doilea rând, nu exista jurisprudență comunitară privind în mod specific serviciile de poștă transfrontaliere menționate și, în al treilea rând, întreprinderea

în cauză se angajase să instituie o procedură de tratare a corespondenței trans-frontaliere recepționate care să evite dificultățile practice și, dacă este cazul, să faciliteze detectarea viitoarelor atingeri aduse liberei concurențe.

- 319 În speță, în primul rând, trebuie constatat că singura hotărâre a instanțelor germane la care se referă reclamanta este Hotărârea Oberlandesgericht Düsseldorf, pronunțată la 16 ianuarie 2002, respectiv în perioada în care încălcarea a fost calificată drept minoră în decizia [în litigiu] [...]. În orice caz, această hotărâre a fost anulată prin Hotărârea Bundesgerichtshof din 10 februarie 2004. În al doilea rând, din decizia [în litigiu] [...] rezultă că au fost aplicate de către Comisie aceleași principii ca și cele care stau la baza Deciziei [88/518/CEE a Comisiei din 18 iulie 1988 privind o procedură de aplicare a articolului [82] din Tratatul CEE (IV/30.178 – Napier Brown – British Sugar) (JO L 284, p. 41)]. Or, în Comunicarea din 22 august 1998 privind aplicarea normelor de concurență acordurilor de acces în sectorul telecomunicațiilor – Cadru general, piețe relevante și principii [JO C 265, p. 2] (punctele 117-119), Comisia anunțase deja că în sectorul telecomunicațiilor urmărea să aplice principiile din Decizia [88/518]. [...] În sfârșit, în al treilea rând, în speță, reclamanta nu și-a asumat niciun angajament pentru a evita pe viitor orice altă încălcare.”

b) Argumentele părților

- ²⁶⁷ Al treilea motiv formulat de recurentă se împarte în trei aspecte, referitoare la caracterul grav al încălcării, la neluarea în considerare în mod adecvat a reglementării tarifare în calitate de circumstanță atenuantă și, respectiv, la aplicarea unei amenzi simbolice.

i) Cu privire la primul aspect al celui de al treilea motiv, privind caracterul grav al încălcării

— Argumentele părților

²⁶⁸ Recurenta susține că Tribunalul a încălcat articolul 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17, întrucât nici argumentele Comisiei, nici motivele hotărârii atacate, cuprinse la punctele 306-310 din aceasta, nu susțin afirmația potrivit căreia, în ceea ce privește perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, aceasta a săvârșit o încălcare gravă în sensul liniilor directoare.

²⁶⁹ În plus, recurenta susține că Tribunalul nu a recunoscut faptul că, în conformitate cu punctul 1 A din liniile directoare, excluderea „poate” în mod cert să constituie o încălcare gravă, dar nu în mod necesar. În consecință, Tribunalul nu ar fi examinat argumentele care pledează împotriva unei calificări a încălcării drept gravă, în special contribuția redusă a recurente la încălcare, care a fost admisă la punctul 312 din hotărârea atacată, pentru reducerea cuantumului de bază cu 10 %.

²⁷⁰ Comisia solicită respingerea acestor argumente drept inoperante sau nefondate.

— Aprecierea Curții

- 271 Trebuie amintit că, potrivit unei jurisprudențe constante, Comisia beneficiază de o largă putere de apreciere în ceea ce privește metoda de calcul al amenzilor. Această metodă, definită de liniile directe, cuprinde diferite elemente de flexibilitate care îi permit Comisiei să își exercite puterea de apreciere în conformitate cu dispozițiile articolului 15 alineatul (2) din Regulamentul nr. 17 (a se vedea Hotărârea din 3 septembrie 2009, *Papierfabrik August Koehler și alții/Comisia*, C-322/07 P, C-327/07 P și C-338/07 P, Rep., p. I-7191, punctul 112, precum și jurisprudența citată).
- 272 În acest cadru, este de competența Curții să verifice dacă Tribunalul a apreciat în mod corect exercitarea de către Comisie a puterii de apreciere menționate (Hotărârea din 29 iunie 2006, *SGL Carbon/Comisia*, C-308/04 P, Rec., p. I-5977, punctul 48, și Hotărârea din 25 ianuarie 2007, *Dalmine/Comisia*, C-407/04 P, Rep., p. I-829, punctul 134).
- 273 În această privință, în ceea ce privește gravitatea încălcărilor dreptului concurenței al Uniunii, rezultă dintr-o jurisprudență constantă că aceasta trebuie să fie stabilită în funcție de numeroase elemente, cum ar fi, în special, împrejurările particulare ale cauzei, contextul acesteia și efectul descurajator al amenzilor, fără să fi fost stabilită o listă imperativă sau exhaustivă de criterii care trebuie să fie luate în considerare în mod obligatoriu (a se vedea în special Hotărârea din 28 iunie 2005, *Dansk Rørindustri și alții/Comisia*, C-189/02 P, C-202/02 P, C-205/02 P-C-208/02 P și C-213/02 P, Rec., p. I-5425, punctul 241, Hotărârea *Dalmine/Comisia*, citată anterior, punctul 129, precum și Hotărârea din 3 septembrie 2009, *Prym și Prym Consumer/Comisia*, C-534/07 P, Rep., p. I-7415, punctul 54).
- 274 Printre elementele de natură să intre în aprecierea gravității încălcărilor figurează comportamentul întreprinderii în cauză, rolul avut de aceasta în instituirea practicii

în discuție, profitul pe care aceasta l-a putut obține din practica respectivă, dimensiunea sa și valoarea mărfurilor în discuție, precum și riscul pe care încălcări de acest tip îl reprezintă pentru obiectivele Uniunii (a se vedea, prin analogie, Hotărârea din 7 iunie 1983, *Musique Diffusion française și alții/Comisia*, 100/80-103/80, Rec., p. 1825, punctul 129, precum și Hotărârea *Dansk Rørindustri și alții/Comisia*, citată anterior, punctul 242).

²⁷⁵ În speță, la punctul 310 din hotărârea atacată, Tribunalul a considerat, așadar, fără a săvârși o eroare de drept că Comisia a putut califica încălcarea săvârșită de reclamantă drept gravă pentru perioada 1 ianuarie 1998-31 decembrie 2001, din moment ce practicile tarifare în discuție, întrucât consolidează barierele în calea intrării pe piețe recent liberalizate, puneau astfel în pericol funcționarea adecvată a pieței interne. Astfel, după cum rezultă din jurisprudența Curții, practicile de eliminare, precum cea în discuție, săvârșite de întreprinderi dominante constituie încălcări deosebit de grave ale articolului 82 CE (a se vedea în acest sens Hotărârea din 6 martie 1974, *Istituto Chemioterapico Italiano și Commercial Solvents/Comisia*, 6/73 și 7/73, Rec., p. 223, punctul 51, precum și Hotărârea *AKZO/Comisia*, citată anterior, punctul 162).

²⁷⁶ Astfel, conform punctului 1 A al doilea paragraf din liniile directe, astfel de comportamente de excludere a concurenților de pe piață pot, în mod întemeiat, să fie calificate drept încălcare gravă sau foarte gravă atunci când sunt săvârșite de o întreprindere aflată în situație de cvasimonopol.

²⁷⁷ Contribuția redusă la încălcare, invocată de recurentă având în vedere reglementarea tarifelor sale de către RegTP, nu poate repune în discuție aceste constatări, din moment ce rolul avut de întreprinderea în cauză la încălcare nu este, în principiu, un element obligatoriu, ci doar un element pertinent printre altele pentru a aprecia gravitatea încălcării (a se vedea în acest sens Hotărârea *Dalmine/Comisia*, citată anterior, punctul 132).

278 În plus, rezultă din jurisprudența Curții că, astfel cum a arătat Tribunalul la punctul 311 din hotărârea atacată, la determinarea nivelului sancțiunii, comportamentul întreprinderii în cauză poate fi apreciat în lumina circumstanței atenuante pe care o constituia cadrul juridic național (a se vedea în acest sens Hotărârea din 16 decembrie 1975, Suiker Unie și alții/Comisia, 40/73-48/73, 50/73, 54/73-56/73, 111/73, 113/73 și 114/73, Rec., p. 1663, punctul 620, precum și Hotărârea CIF, citată anterior, punctul 57).

279 În consecință, Tribunalul a considerat de asemenea în mod întemeiat, la punctele 311-313 din hotărârea atacată, că, luând în considerare marja de apreciere de care dispune Comisia la determinarea cuantumului amenzii, aceasta a apreciat în mod corect rolul limitat al reclamantei, având în vedere intervenția RegTP în stabilirea tarifelor sale, reducând cu 10% cuantumul de bază al amenzii.

280 Pe de altă parte, astfel cum rezultă din cele de mai sus, prin efectuarea unor asemenea constatări, la punctele 310-313 din hotărârea atacată, Tribunalul a motivat corespunzător cerințelor legale această hotărâre, întrucât acesta a evidențiat în mod clar, conform jurisprudenței citate la punctele 135 și 136 din prezenta hotărâre, motivele pentru care încălcarea era gravă și nu justifica o calificare diferită ca urmare a rolului limitat avut de reclamantă.

281 În consecință, primul aspect al celui de al treilea motiv trebuie respins drept nefondat.

ii) Cu privire la al doilea aspect al celui de al treilea motiv, privind neluarea în considerare în mod adecvat, drept circumstanță atenuantă, a reglementării tarifare

— Argumentele părților

²⁸² Recurenta observă că, în considerentul (212) al deciziei în litigiu, Comisia a ținut cont doar de existența unei reglementări sectoriale la nivel național, iar nu de conținutul reglementării, și anume în special examinarea și negarea de către RegTP a existenței unei micșorări a marjei ce restrânge concurența.

²⁸³ Recurenta consideră că Tribunalul a săvârșit o eroare de drept prin faptul că nu a imputat Comisiei că nu a recunoscut alte două circumstanțe atenuante în sensul punctului 3 din liniile directoare. Astfel, ca urmare a examinării și a negării într-o serie de decizii a existenței unei micșorări a marjei anticoncurențiale, reclamanta ar fi fost convinsă de legalitatea comportamentului său. În plus, încălcarea ar fi fost săvârșită cel mult din neglijență.

²⁸⁴ Comisia consideră că aceste critici ale recurenteii trebuie să fie respinse drept nefondate.

— Aprecierea Curții

285 În ceea ce privește, în primul rând, critica întemeiată pe neluarea în considerare a împrejurării că RegTP a respins existența unei micșorări a marjei, trebuie constatat că această critică se întemeiază pe o interpretare greșită a hotărârii atacate.

286 Astfel, la punctul 312 din hotărârea atacată, Tribunalul a precizat în mod expres – aspect care, în lipsa invocării unei denaturări, face parte din aprecierea suverană de către acesta a situației de fapt – că reducerea amenzii cu 10 %, acordată de Comisie în decizia în litigiu pentru a ține seama de faptul că prețurile cu amănuntul pentru serviciile de acces către abonați și prețurile cu ridicata pentru serviciile intermediare de acces la bucla locală ale reclamantei fac obiectul unei reglementări sectoriale la nivel național, s-a raportat atât la intervenția RegTP în stabilirea prețurilor reclamantei, cât și la împrejurarea că această autoritate națională a analizat problema existenței unei micșorări a marjei rezultate din practicile tarifare ale reclamantei în repetate rânduri în cursul perioadei în discuție.

287 În aceste condiții, prezenta critică a recurentei trebuie respinsă drept nefondată.

288 În ceea ce privește, în al doilea rând, critica întemeiată pe săvârșirea din neglijență a încălcării, trebuie amintit că Tribunalul a prezentat, la punctele 295-298 din hotărârea atacată, motivele pentru care critica întemeiată pe inexistența neglijenței sau a conduitei ilicite intenționate din partea reclamantei trebuia să fie respinsă. Astfel cum rezultă din cuprinsul punctelor 124-137 din prezenta hotărâre, examinarea argumentelor invocate de recurentă în cadrul celui de al treilea aspect al primului motiv din prezentul recurs nu a evidențiat nicio eroare de drept sau nemotivare care ar afecta aceste motive.

289 Or, prin intermediul prezentei critici, recurenta se limitează să susțină că încălcarea a fost săvârșită cel mult din neglijență. Procedând astfel, recurenta, fără a invoca nicio denaturare, solicită Curții să aprecieze ea însăși situația de fapt. Conform jurisprudenței citate la punctul 53 din prezenta hotărâre, această critică este, așadar, inadmisibilă în etapa prezentului recurs.

290 În consecință, al doilea aspect al celui de al treilea motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

iii) Cu privire la al treilea aspect al celui de al treilea motiv, privind aplicarea unei amenzi simbolice

— Argumentele părților

291 Recurenta susține că, la punctul 319 din hotărârea atacată, Tribunalul nu a respectat dreptul la egalitate de tratament, prin faptul că nu i-a aplicat o amendă simbolică, precum în Decizia Deutsche Post, deși cele trei condiții stabilite în acest sens de Comisie în decizia respectivă sunt îndeplinite și în speță.

292 În această privință, recurenta arată, în primul rând, că s-a comportat conform jurisprudenței instanțelor germane, întrucât RegTP a considerat în repetate rânduri în cursul perioadei în discuție că pretinsa micșorare a marjei nu este anticoncurențială. Ar fi lipsit de relevanță faptul că Hotărârea Oberlandesgericht Düsseldorf, pronunțată

la 16 ianuarie 2002, a fost anulată în 2004 de Bundesgerichtshof, întrucât această anulare ar rezulta din posibilitatea unei excepții care nu este aplicabilă în speță și doar ulterior adoptării hotărârii acestei din urmă instanțe recurenta putea porni de la principiul unei posibile răspunderi în temeiul articolului 82 CE. În al doilea rând, în cursul perioadei în discuție, nu ar fi existat nicio jurisprudență aplicabilă a instanțelor Uniunii. Comunicarea din 22 august 1998, menționată la punctul 319 din hotărârea atacată, nu ar putea fi calificată drept „jurisprudență” și nu ar indica nimic cu privire la problema, determinantă în speță, dacă o micșorare a marjei poate fi constatată în cazul unor tarife reglementate. Pe de altă parte, Tribunalul s-ar contrazice din moment ce, la punctul 188 din hotărârea atacată, arată că instanța Uniunii nu s-a pronunțat încă în mod explicit cu privire la metoda care trebuie aplicată pentru a determina existența unei micșorări a marjei. În al treilea rând, un angajament de încetare a încălcării nu ar putea constitui o condiție obligatorie pentru aplicarea unei amenzi simbolice atunci când, precum în speță, identificarea pretinsei încălcări nu creează nicio dificultate, doar aprecierea comportamentului fiind contestată.

²⁹³ Comisia susține că afirmația recurente nu este pertinentă și, cu titlu subsidiar, că nu este fondată.

— Aprecierea Curții

²⁹⁴ Trebuie amintit că, potrivit jurisprudenței Curții, faptul că în trecut Comisia a aplicat amenzi de un anumit nivel pentru anumite tipuri de încălcări nu o poate priva de posibilitatea de a ridica acest nivel în limitele indicate în Regulamentul nr. 17, dacă acest lucru este necesar pentru a asigura punerea în aplicare a politicii privind concurența a Uniunii. Aplicarea eficace a normelor de concurență ale Uniunii impune, astfel,

posibilitatea adaptării de către Comisie în orice moment a nivelului amenzilor la nevoile acestei politici (Hotărârea Musique Diffusion française și alții/Comisia, citată anterior, punctul 109).

- 295 În orice caz, în speță, Tribunalul a prezentat în detaliu, la punctele 317-320 din hotărârea atacată, motivele pentru care situația recurentei trebuia să fie considerată fundamental diferită de aceea a întreprinderii avute în vedere în Decizia Deutsche Post.
- 296 Or, trebuie constatat că, prin intermediul prezentelor argumente, recurenta se limitează, în esență, să conteste aprecierile efectuate de Tribunal în această privință, susținând că se află în aceeași situație precum întreprinderea avută în vedere în Decizia Deutsche Post, întrucât cele trei motive pentru care Comisia a aplicat o amendă simbolică în această decizie sunt prezente și în speță, însă fără să invoce nici o denaturare a faptelor sau să precizeze motivele pentru care această apreciere ar cuprinde una sau mai multe erori de drept.
- 297 Rezultă din aceasta că, în realitate, recurenta urmărește prin aceste argumente, care le repetă, în esență, pe acelea deja prezentate în fața Tribunalului, să obțină o reexaminare a cererii introductive prezentate la Tribunal, aspect care, conform jurisprudenței citate la punctul 24 din prezenta hotărâre, nu face parte din competența Curții în cadrul unui recurs.
- 298 Pe de altă parte, în măsura în care recurenta invocă o contradicție de motive cu punctul 188 din hotărârea atacată, critica sa trebuie respinsă drept nefondată. Astfel, împrejurarea, evidențiată de Tribunal în cuprinsul acestui punct, că instanța Uniunii nu

s-a pronunțat încă în mod expres cu privire la metoda care trebuie aplicată pentru a determina existența unei micșorări a marjei nu este în niciun mod contradictorie cu respectiva constatare, cuprinsă la punctul 319 din aceeași hotărâre, că, în ceea ce o privește, Comisia aplicase deja principiile cuprinse în decizia în litigiu și anunțase aplicarea acestora în sectorul telecomunicațiilor.

299 În consecință, al treilea aspect al celui de al treilea motiv trebuie respins ca fiind în parte inadmisibil și în parte nefondat.

c) Concluzie cu privire la al treilea motiv

300 Rezultă din ansamblul considerațiilor de mai sus că al treilea motiv trebuie să fie respins în totalitate.

301 Rezultă din aceasta că prezentul recurs trebuie respins.

Cu privire la cheltuielile de judecată

302 În temeiul articolului 122 primul paragraf din Regulamentul de procedură, atunci când recursul nu este fondat, Curtea se pronunță asupra cheltuielilor de judecată. Potrivit articolului 69 alineatul (2) din regulamentul menționat, aplicabil procedurii de recurs în temeiul articolului 118 din același regulament, partea care cade în pretenții

este obligată, la cerere, la plata cheltuielilor de judecată. Întrucât Comisia, Vodafone și Versatel au solicitat obligarea recurenteii la plata cheltuielilor de judecată, iar aceasta din urmă a căzut în pretenții, se impune obligarea acesteia la plata cheltuielilor de judecată aferente prezentei proceduri.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a doua) declară și hotărăște:

- 1) Respinge recursul.**

- 2) Obligă Deutsche Telekom AG la plata cheltuielilor de judecată.**

Semnături